

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS MOKSLŲ BAKALAURO PROGRAMA

VERONIKA BOLOGOVA
IV kurso studentė

LIETUVOS SENTIKIŲ POLITINIO DALYVAVIMO BRUOŽAI

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovas doc. dr. A. Jankauskas

Vilnius, 2020

BAKALAURO DARBO PRIEŠLAPIS

Bakalauro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Bakalauro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Bakalauro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Lietuvos sentikių politinio dalyvavimo bruožai“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Veronika Bologova

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Bologova V.: Lietuvos sentikių politinio dalyvavimo bruožai: Politikos mokslų specialybės, bakalauro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas A. Jankauskas, 2020. – 64 p.

Reikšminiai žodžiai: Lietuvos sentikiai, etninė mažuma, politinis dalyvavimas.

Šiame darbe nagrinėjamas Lietuvos sentikių politinis dalyvavimas. Per daugiau nei tris šimtmečius ši etninė mažuma tapo neatsiejama bendros Lietuvos istorijos bei kultūros dalimi, tačiau socialinių mokslų darbų, nagrinėjusių Lietuvos sentikius nėra gausu. Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti, kas būdinga Lietuvos sentikių politiniam dalyvavimui ir ar apskritai egzistuoja bendri politinio dalyvavimo bruožai, būdingi šiai religinei bendruomenei. Lietuvos sentikių politinio dalyvavimo bruožai konstruojami remiantis kokybiniu tyrimu, giluminiais, pusiau struktūruotais interviu.

Turinys

Įvadas.....	6
Teorinė darbo dalis.....	13
Metodologija.....	16
Tyrimas.....	17
<i>Domėjimasis politika.....</i>	<i>17</i>
<i>Politinio dalyvavimo apibrėžimas.....</i>	<i>18</i>
<i>Piliečių vaidmuo politiniame gyvenime.....</i>	<i>19</i>
<i>Valstybės pozicija piliečių politinio dalyvavimo atžvilgiu.....</i>	<i>21</i>
<i>Dalyvavimas rinkimuose.....</i>	<i>22</i>
<i>Protesto politika.....</i>	<i>25</i>
<i>Pastatų užgrobimas, smurtas prieš asmenis.....</i>	<i>28</i>
<i>Lietuvos sentikio, kaip politinio dalyvio paveikslas.....</i>	<i>29</i>
Išvados.....	31
Literatūros sąrašas.....	33
Summary.....	35
Priedai.....	36

Ivadas

Lietuvos sentikių bažnyčia yra priešreforminės Rusijos stačiatikių bažnyčios įpėdinė¹. Krikščionybė į Rusiją atkeliavo iš Bizantijos X amžiuje. XVII amžiuje patriarchas Nikolas ir caras Aleksejus Michailovičius pradėjo Rusijos stačiatikių bažnyčios reformas, kurių tikslas buvo suvienodinti Rusijos stačiatikystę su Konstantinopolio cerkve, Bizantijos graikų apeigomis. Dalis stačiatikių bažnyčios dvasinių lyderių ir pasauliečių (jų tarpe žymiausia bojarinė Feodosija Morozova) nepritarė caro vykdomoms reformoms. Šių reformų pagrindu įvyko Rusijos stačiatikių bažnyčios skilimas. Sentikių bažnyčia – tai senojo tikėjimo Bažnyčia, nepritarusi naujovėms ir likusi nepajudinama, laikui bėgant tapo vadinama Sentikių arba Pamario bažnyčia². Štai taip save apibūdina Lietuvos sentikių bažnyčia.

Sentikių bažnyčia nuo stačiatikių bažnyčios skiriasi ne tiek dogmatika, kiek apeigomis, bažnytine struktūra bei savitu kai kurių Šventojo Rašto elementų aiškinimu³. Sentikiai įprastai žegnojasi dviem pirštais, (o ne trimis, kaip tai siūlo Nikolo reformos), pripažįsta tik senąsias ikonas, knygas bei apeigas, senąjį aštuongalį, (o ne reformų siūloma keturgalį kryžių). Ankstyvajai sentikystei būdingas „pasaulio neigimo“ principas, atsisakymas megzti bet kokius ryšius su pasauliečiais, valstybe, kuri sentikių įsitikinimais toleruoja ir skatina antikristaus viešpatavimą. Po stačiatikių cerkvės reformos, į Lietuvą ėmė masiškai keltis sentikiai. XVIII a. šiaurės vakarinėje ir pietrytinėje LDK dalyse susikūrė didelės ir gerai organizuotos sentikių bendrijos. Po 1772 m. Abiejų Tautų Respublikoje buvo iki 180 tūkst. įvairių pakraipų rusų sentikių, kurie sudarė vieną iš didžiausių etnokonfesinių mažumų. Bajoriškoje Abiejų Tautų Respublikoje sentikiai buvo laikomi laisvais žmonėmis, prieglobsčio ieškančiais Rusijos pabėgėliais, religiniais disidentais⁴.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2011 metais Lietuvos teritorijoje gyveno 23,330 tūkstančių sentikių, kas sudaro 0,8 procento nuo bendro Lietuvos gyventojų skaičiaus⁵. Lyginant šių metų statistiką su 2001 duomenis, atsiskleidžia, kad per 10 metų Lietuvos sentikių bendruomenę sumažėjo per 3743 žmones, kas šios religinės grupės kontekste sudaro net 14 procentų. Pagal amžiaus grupes, 35 procentai Lietuvos sentikių bendruomenės narių yra vyresni nei 60 metų. Didžioji sentikių

¹ Lietuvos sentikių bažnyčia, <http://www.starover.lt/lt/>

² Ten pat

³ Potašenko, Grigorijus, Sentikystė, <http://old.ldm.lt/Parodos/Sentikyste.htm>

⁴ Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, <https://tmde.lrv.lt/lt/tautines-bendrijos/tautiniu-mazumu-organizacijos/rusai>

⁵ Lietuvos statistikos departamentas, https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/217110/Gyv_kalba_tikyba.pdf/1d9dac9a-3d45-4798-93f5-941fed00503f

dalį gyvena Vilniaus apskrityje – 8774, toliau Utenos apskrityje – 4379 ir Kauno apskrityje – 3965, tad gausiausiai Lietuvos sentikiai gyvena Rytiniame šalies regione. Pagal tautybę, didžioji sentikių dalis priskiria save rusams – 20898. Pagal dydį, gyventojų skaičių, išpažįstančių šią religiją, sentikiai yra trečioji religinė bendruomenė Lietuvoje po Romos katalikų (77,2 proc.) ir stačiatikių (ortodoksų) (4,1 proc.) Tačiau patys sentikiai ne viename šaltinyje teigia, jog abejoja statistikos duomenimis ir įsitikinę, jog skaičiai yra sumažinti ir Lietuvos teritorijoje šiandienai gyvena net apie 45 tūkst. sentikių.

Žvelgiant į istorijos puslapius, galima paminėti dvi svarbiausias datas, žyminčias Lietuvos sentikių bažnyčios ir Lietuvos Respublikos santykių statusą. 1923 metais Lietuvos ministrų kabinetas paskelbė „Lietuvos sentikių bažnyčios santykiams su Lietuvos vyriausybe normuoti laikinos taisyklės“ kuriomis Lietuvos Vyriausybė suteikė autonomiją Lietuvos sentikių bažnyčiai ir pripažino Centrinę sentikių tarybą Lietuvoje aukščiausiuoju Lietuvos sentikių bažnyčios valdžios organu⁶. O 1995 metais, Lietuvos Respublikos Vyriausybė paskelbė „Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymą“, kuriame Lietuvos sentikių bendruomenė buvo įtvirtinta kaip viena iš devynių tradicinių Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų⁷.

Žvelgiant į Lietuvos sentikių bendruomenės ir valstybės santykius, verta paminėti 2010 metų tuometinės Lietuvos Respublikos prezidentės Dalios Grybauskaitės kreipimąsi į Lietuvos sentikius: prezidentė pasveikino sentikius su pirmosios sentikių cerkvės Lietuvoje įkūrimo 300 metų proga ir pabrėžė šios religinės-etninės grupės svarbą Lietuvai, jos kultūrai, sentikių neatsiejamumą nuo bendros šalies istorijos⁸. Aukščiausiam politinio kreipimosi lygmenyje buvo pabrėžta išsaugota sentikių ištikimybė tradiciniam pamaldumui, savitam gyvenimo būdai, etniniais šaknimis.

Žiniasklaidoje žinių apie šią etninę grupę tikrai nėra daug. Galima aptikti tik vieną kitą antraštę tokiais pavadinimais: „Pažintis su Lietuvos sentikiais: kaip jiems pavyksta išlaikyti 300 metų tradicijas XXI amžiuje?“ (15min.lt); „Sentikiai: nuo uždaro iki išėjimo į visuomenę“ (grogiskis.lt); „Krašto istorija. Arti esantys, bet mažai pažįstami sentikiai“ (svencioniukrastas.lt). Tačiau pati Lietuvos sentikių bažnyčia reguliariai komunikuoja su savo bendruomenės nariais ir visais kitais šalies gyventojais per savo pačios sukurta informacinį kanalą – internetinį puslapį starover.lt. Jame talpinamas platus informacijos spektras nuo svarbių istorinių įvykių apžvalgos iki šių dienų aktualijų. Ypatingai didelis

⁶ Lietuvos sentikių bažnyčia, <http://www.starover.lt/lt/>

⁷ Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas, <https://religija.lt/religiniu-bendruomeniu-bendriju-istatymas>

⁸ Prezidentė sveikina Lietuvos sentikius pirmosios sentikių cerkvės Lietuvoje įkūrimo 300 metų Jubiliejaus proga

dėmėsis kreipiamas į Lietuvos sentikių jaunimą, dalinamasi jaunimo stovyklos veiklos patirtimi. Lietuvos sentikių bažnyčia stengiasi telkti jaunąją kartą, diegti joje bendruomeniškumo jausmus.

Lietuvos sentikių klausimas akademiniam lauke daugiausia dėmesio sulaukia iš istorikų ir kultūrologų. Nemažai informacijos galima surasti apie pirmuosius sentikius Lietuvoje, jų atsikilimo į Lietuvą priežastis ir procesą, reikšmingiausias datas, statistikos duomenis, informaciją apie atskiras sentikių bendruomenės, gyvenančias skirtingose Lietuvos teritorijose. Istoriniai faktai atskleidžia, jog XVIII amžiuje prasidėjo masinę sentikių emigraciją į Vakarų. Sentikiai bandė pasprukti nuo carinėje Rusijoje vykdomos religinės priespaudos, teroro jų išpažįstančios religijos atžvilgiu. Pačiu sentikių teigimu, jų emigravimo procesą paskatino jausena, jog carinėje Rusijoje įsiviravo Antikristo valdymas⁹. Jau XVIII amžiaus pabaigoje sentikių ATR gyveno iki 180000, kas tuo metu sudarė 1,1-2% šalies gyventojų (Abiejų Tautų Respublikoje po pirmojo padalijimo). Taip pat, tyrėjus domina sentikių kasdienio gyvenimo ypatumai: jų tautosaka, pasakojimai, giedojimo specifika, dailė, liaudies medicina, knygos, ikonos, šeimos papročiai, autentiškos kalbos bruožai. Anot Birutės Sinočkinos, suvokdami savo kalbos specifiką ir savitumą, sentikiai įžvelgia joje dvasinį ryšį su praeitimi, praeities gyvenimo principais, savo kalboje mato protėvių palikimą ir pasiruošę saugoti šią relikviją neliečiamybėje¹⁰. Tačiau socialiniuose moksluose Lietuvos sentikių klausimas retai tampa tyrimo objektu, o jeigu ir tampa, dažniausiai ši religinė bendruomenė yra analizuojama šalia kitų religinių ar etninių grupių ir paversta ne centriniu, o papildančiuoju tyrimo objektu. Tad šioje darbo dalyje verta apžvelgti socialinių mokslų akademinius darbus, kurie per skirtingas prizmes, įvairius tyrimo klausimus gvildeno Lietuvos sentikių bendruomenę kaip pagrindinį tyrimo objektą.

Literatūros apžvalga

Savo bakalauro darbe „Lietuvos rusų sentikių tapatybė arba kodėl „rusas rusui nelygus“?“ Martyna Zelevaitė kalba apie Lietuvos sentikių tapatybę. Autorė daro prielaidą, jog rusai, gyvenantys Lietuvoje, nėra vienalytis junginys ir apie Lietuvos stačiatikius ir Lietuvos sentikius reikia kalbėti kaip apie atskirus vienetus, turinčius savo unikalias istorinės bei kultūrinės patirtis, kurios lėmė skirtingą šių dviejų grupių susiformavusią identitetą, tapatybę. Autorės tikslas atskleisti, kaip Lietuvos rusai sentikiai save identifikuoja ir atsakyti į klausimus kiek skiriasi Lietuvos sentikių tapatybė nuo Lietuvoje

⁹ Ylevičius Vladimiras, sentikiai Lietuvoje <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-03-02-valdemaras-ylevicius-sentikiai-lietuvoje/78081>

¹⁰ Бируте Синочкина, Речь как зеркало самоидентификации (староверы Литвы о себе), Vilniaus universitetas, 2002

gyvenančių rusų stačiatikių tapatybės; kiek rusai sentikiai yra įsitraukę į šalies kultūrinį, socialinį ir politinį gyvenimą; kokios jų nuostatos Lietuvos atžvilgiu; koks jų požiūris į dabartinę Rusiją ir kaip keitėsi sentikių tapatybė sovietmečiu. Po atlikto tyrimo autorė pateikia atsakymą, jog tarp Lietuvos rusų sentikių ir stačiatikių tapatybių iš tikrųjų egzistuoja tam tikri ryškūs skirtumai, religinių ir istorinių skirčių pagrindais¹¹. Remiantis tyrimo rezultatais, galima teigti, jog esminiai tapatybiniai nesutarymai glūdi tame, jog sentikiai ir stačiatikiai iki šiol neišsprendė ginčo, dėl kurių kaltės skilo vieningą stačiatikių bažnyčią. Taipogi, dėl skirtingo istorinio konteksto ir Lietuvoje atsiradimo priežasčių, aiškiai matosi skirtingas šių dviejų grupių integravimosi į Lietuvą lygis; Lietuvos sentikiai kur kas sėkmingiau yra integruoti į Lietuvą. Ir svarbiausia – apčiuopti mentaliteto skirtumai tarp šalyje gyvenančių sentikių ir stačiatikių. Anot apklaustų sentikių, jie yra daugiau dorybingi ir religingi negu stačiatikiai. Tačiau tokios tyrimo išvados turi būti vertinamos itin atsargiai ir kritiškai, nes autorės darbas rėmėsi pačių sentikių požiūrių, tad objektyvios tiesos apie sentikių ir stačiatikių dorybingumo ir religingumo lygį tyrimas nesuteikė. Tačiau išvados yra svarbios, norint pažinti sentikių asmeninę nuomonę.

Vaidos Raugaitės istorijos bakalauro darbas žodinės istorijos pagrindu atskleidžia Zarasų krašto sentikių pasaulėžiūrą bei kasdienybę sovietmečiu ir nepriklausomoje Lietuvoje. Anot tyrimo, šiandien Lietuvos sentikiai susiduria su vidiniais ginčais. Jaunesnioji sentikių karta itin linkusi kritikuoti savo religiją dėl pernelyg griežto konservatizmo¹².

Sentikių klausimą akademiniame lauke iš dalies palietė Saulius Pivoras ir Karolina Presniakovaitė. Anot autorių, socialiai orientuotuose gerovės valstybėse, bažnyčia yra matoma kaip partneris, kuris siekia ir pasiryžęs bendradarbiauti su valstybe įgyvendinant įvairaus pobūdžio gerovės programas, kas savo ruožtu didina valstybės norą finansiškai remti bažnyčias¹³. Konkrečiai kalbant apie Lietuvos atvejį atsiskleidė, kad sentikių bažnyčia, kaip viena iš tradicinių religinių bendruomenių Lietuvoje, gauna trečiąją pagal dydį pastovų finansinį asignavimą, (po Romos katalikų ir stačiatikių), kuris yra numatytas kasmet, planuojant valstybinį biudžetą ir yra svarbi Lietuvos valstybei, kaip socialinių funkcijų partneris.

Nemažai informacijos apie Lietuvos sentikius, jų organizacijų savitumą suteikia ir Monika Frėjutė – Rakauskienė. Žvelgiant į Pietryčių Lietuvoje gyvenančius rusus straipsnio autorė skaido rusus į du atskirus pogrupius – stačiatikius ir sentikius, kas yra tikslinga ir leidžia tyrimo metų ištirti sentikių,

¹¹ Zelevaitė Martyna, Lietuvos rusų sentikių tapatybė arba kodėl „rusas rusui nelygus“?, TSPMI, 2017

¹² Raugaitė Vaida, Sentikiai vėlyvučiu sovietmečiu ir nepriklausomoje Lietuvoje: žodinė istorija, VU, Istorijos fakultetas, 2014

¹³ Pivoras Saulius, Presniakovaitė Karolina, Viešoji politika religinių bendruomenių atžvilgiu: tiesioginių subsidijų bei mokesčių lengvatų instrumentai Lietuvoje ir Latvijoje, VDU, 2016

kaip atskiro etninio vieneto organizacijų ypatumus. Anot atlikto tyrimo, Pietryčių Lietuvos sentikiai aktyviai rūpinasi savo maldos namais ir telkia savo religinę bendruomenę, o sentikių būryje sėkmingai veikia sentikių taryba, tvarkanti finansinius, ūkinius ir bendruomeninius klausimus, kuri atskirta nuo religinės dimensijos, dvasininko, kuris savo ruožtu neturiu jokios įtakos buitiniams reikalams. Iš to ryškėja stipri sentikių bendruomenės saviorganizacija, disciplina, pareigų pasidalijimo principas. Tyrėja taip pat patvirtino, kas sentikiai yra unikali bendruomenė, kuri per amžius išlaikė savo identitetą, kultūrinius papročius, protėvių palikimą¹⁴.

Virginijaus Savukyno tyrimas taipogi iš dalies paliečia sentikių bendruomenės klausimą Pietryčių Lietuvos regione. Anot autoriaus, Pietryčių Lietuvoje savęs ir savo etnokonfesinės grupės identifikaciją lemia ne nacionalistinis mąstymas, kurio prielaida yra kalbinis identitetas, o religinis aspektas¹⁵. Kitaip tariant, anot šio tyrimo, nepaisant to, jog Lietuvos sentikis ir Lietuvos stačiatikis savo tradicinėje aplinkoje kalba rusiškai, jie nėra viena etnokonfesinė grupė, dėl to, kad išpažįsta skirtingas religijas. Nors Lietuvos sentikiai ir stačiatikiai kalba tą pačią gimtąją klabą, nei vieni nei kiti nepriskiria savęs vienalyčiai bendruomenei, dėl skirtingo religinio identiteto, kuris šiame kontekste yra svarbesnis už vienodas kalbinės tradicijas. Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti ne kaip patys sentikiai save identifikuoja, o kaip šalia gyvenantis žmonės mato juos. Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog sentikių identifikavimas yra gan komplikotas uždavinys ir vienintelis dalykas, dėl kuriuo prieita konsensuso, - sentikiai nėra tapatūs stačiatikiams, tačiau jų tapatybė nėra iki galo išgryninta.

Viename savo straipsnyje Lietuvos istorikas Grigorijus Potašenko užsibrėžia tikslą susisteminti visas esamas Lietuvos sentikystės tyrimo kryptis nuo XIX amžiaus iki 1990 metų. Anot autoriaus, nuo Nepriklausomybės atkūrimo laiku, Lietuvoje itin padaugėjo akademinių darbų, susijusių su sentikių folkloro tyrimu¹⁶. Toks domėjimasis sentikių liaudies tradicijomis profesoriaus aiškinamas tuo, kad sentikiai, kaip ir daugelis kitų religinių bendruomenių susiduria su religijos transformavimo faktoriumi šiuolaikiniame pasaulyje, tad labai svarbu išsaugoti savitas folkloro tradicijas. Šalia jų, sėkmingai vystosi ir istorijos sentikystės darbai, kuriuose šios religinės bendruomenės socialinė struktūra yra analizuojama visos Lietuvos visuomenės socialinės struktūros rėmuose, analizuojami pavieniai sentikių apsigyvendinimo atvejai LDK teritorijoje, jų bendruomenės santykių evoliucija su Lietuvos

¹⁴Frėjutė – Rakauskienė Monika, Etninių grupių pilietinė mobilizacija Pietryčių Lietuvoje: baltarusių, lenkų ir rusų savanoriškos organizacijos, Lietuvos istorijos institutas, 2016

¹⁵ Savukynas Virginijus, Etnokonfesiniai santykiai Pietryčių Lietuvoje istorinės antropologijos aspektu, Lietuvos kultūros tyrimai, 2003

¹⁶ Potašenko Grigorijus, Lietuvos sentikių tyrimų tradicija: nuo demografijos link konfesinės istorijos ir sociolingvistikos, Vilniaus universitetas, 2007

pasaulietinės valdžios atstovais skirtinguose istorijos perioduose. Potašenko nurodo, jog sentikių tyrimo spektre ryškėja darbų trūkumas tokiam laukui kaip dabartinis religingumas.

Taip pat verta apžvelgti ir kitą tyrimo objekto sudedamąją dalį – politinį dalyvavimą. Dalis politinio dalyvavimo tyrimų siekia aprėpti visą Lietuvos mastą. Taip savo darbe „Socialinis kapitalas ir politinis dalyvavimas Lietuvoje“ Jūratė Imbrasaitė kelią tikslą nustatyti ryšį tarp socialinio kapitalo ir politinio dalyvavimo formų. Tyrimas parodo, jog santykinai žemas socialinio kapitalo lygis turi ribotą poveikį politinio dalyvavimo formoms¹⁷. Kitame straipsnyje „Politisinis dalyvavimas ir socialinė aplinka Lietuvoje“ autorė siekia nustatyti socialinės aplinkos poveikį Lietuvos piliečių politiniam dalyvavimui. Tyrimo rezultatai atskleidžia, jog Lietuvos gyventojų socialinė aplinka turi svarią aiškinamąją galią piliečių politiniam dalyvavimui¹⁸. Tokio tipo darbai parodo, kaip per kiekybinius tyrimus autoriai siekia užčiuopti priežastinius mechanizmus tarp nepriklausomų kintamųjų ir politinio dalyvavimo bei daryti išvadas platiems mastams.

Kiti politinio dalyvavimo moksliniai darbai remiasi lyginamuoju metodu ir siekia sugretinti politinio dalyvavimo ypatumus skirtingose regionuose. Taip Greta Toločkaitė lygina politinio dalyvavimo specifiką Lietuvoje ir Portugalijoje¹⁹. Dalis politinio dalyvavimo tyrimų siekia nustatyti valstybės institucijų vykdomos politikos įtaką politiniam dalyvavimui. Evelina Petrylaitė analizavo valstybės skatinimo ir palaikymo mechanizmus kurčiųjų asmenų politiniam dalyvavimui²⁰.

Tačiau šis darbas pataiko į tyrimų nišą, kuri neieško priežastinių ryšių, nelygina regionu, o siekia atskleisti politinio dalyvavimo ypatumus. Tokiu būdu Remigijus Riekašius siekia aprašyti politinio dalyvavimo bruožus visos Lietuvos mastu. Anot atlikto tyrimo, Lietuvoje mažėja aktyvumas rinkimuose, narystė visų tipų organizacijose, piliečiai vis dažniau renkasi nekonvencinio politinio dalyvavimo formas – įvairias protesto akcijas²¹. Astos Visockaitės tyrimo objektas kur kas siauresnis, autorė analizuoja lenkų tautinės mažumos Lietuvoje politinio dalyvavimo bruožus. Autorės tyrimas parodė, jog Lietuvoje gyvenanti lenkų tautinė mažuma politinį dalyvavimą suvokia siaurąja prasme – tik kaip dalyvavimą rinkimuose, šios tautinės mažumos atstovai neišnaudoja viso politinio dalyvavimo potencialo. Lenkų tautinė mažuma lojaliai palaiko „Lietuvos lenkų rinkimų akciją“ ir nesvarsto kitų

¹⁷ Imbrasaitė Jūratė, Socialinis kapitalas ir politinis dalyvavimas Lietuvoje, Sociologija: Mintis ir Veiksmas, 2004

¹⁸ Imbrasaitė Jūratė, Politinis dalyvavimas ir socialinė aplinka Lietuvoje, Sociologija: Mintis ir Veiksmas, 2002

¹⁹ Toločkaitė Greta, Politinio dalyvavimo specifika postdiktatūrinėse visuomenėse: Lietuvos ir Portugalijos atvejai, VU, TSPMI

²⁰ Petrylaitė Evelina, Kurčiųjų asmenų dalyvavimo Lietuvos politiniame gyvenime sąlygos ir veiksniai, Ekonomikos ir vadybos aktualijos, 2012

²¹ Riekašius Remigijus, Politinio dalyvavimo Lietuvoje bruožai, Pilietinė visuomenė: politikos įpilietinimo projekcijos, 2006

alternatyvių kandidatų²². Tad savo tyrime panašiu principu analizuosiu Lietuvos sentikių politinio dalyvavimo ypatumus.

Naujausi politinio dalyvavimo moksliniai darbai skiria ne tiek daug dėmesio politinio dalyvavimo formų sampratai ir tipologijai, kiek piliečių politinio dalyvavimo orientacijoms aprašyti. Taip Erik Amnå ir Joakim Ekman pristato keturis tipus, nusakančius piliečių politinį dalyvavimą. Autoriai teigia, jog neužtenka skirti piliečius į aktyviusius ir pasyviuosius dalyvius. Piliečių politinis pasyvumas turi būti išskaidytas į tris pogrupius: neprisirišę (unengaged), nusivylę (disillusioned) bei budėjimo režimo piliečiai (standby). Aktyvieji pasižymi aukštu domėjimusi politika lygiu ir aukščiausiu politiniu dalyvavimu; neprisirišę – žemu domėjimusi ir žemu dalyvavimu; nusivylę – žemiausiu domėjimusi ir žemu dalyvavimu; budėtojai – aukščiausiu domėjimusi ir vidutiniu dalyvavimu²³. Savo darbe „Kokie yra dalyvio tipai? Politinio dalyvavimo modeliai Lietuvoje“ Jūratė Imbrasaitė kelia tikslą sugrupuoti Lietuvos piliečius pagal dalyvavimo politiniuose veiksmuose ir domėjimosi politika panašumus ir skirtumus²⁴. Politinio dalyvavimo ypatumų Lietuvoje analizę suskirsto Lietuvos piliečius į tris pogrupius – aktyvieji, pasyvieji ir balsuotojai, pagal domėjimąsi politika, balsavimą ir kitus politinio dalyvavimo veiksmus (kontaktavimo su pareigūnais, dalyvavimo rinkimų kompanijoje, protestavimo ir t.t.). Aktyvieji daugiausia domisi politika, balsuoja daugiau nei pasyvieji, bet mažiau nei balsuotojai, dalyvauja kituose politinio dalyvavimo veiksmuose dažniau nei pasyvieji ar balsuotojai. Pasyvieji mažiausiai domisi politika, mažiausiai balsuoja, dalyvauja kituose politinio dalyvavimo veiksmuose mažiau nei aktyvieji, bet daugiau nei balsuotojai. Tuo tarpu balsuotojai domisi politika mažiau nei aktyvieji, bet daugiau nei pasyvieji, balsuoja daugiausiai, mažiausiai dalyvauja kituose politinio dalyvavimo veiksmuose.

Lietuvos sentikiai Lietuvos teritorijoje gyvena ketvirtą šimtmetį ir sudaro nemažą dalį nuo bendrojo Lietuvos gyventojų skaičiaus, jų kultūra ir istorija sulaukia didelio tyrėjų dėmesio. Iš aptartų darbų ryškėja, kad sentikiai yra itin konservatyvi religinė bendruomenė, turinti savitus identiteto bruožus, kuri stengiasi saugoti ir puoselėti savo protėvių palikimą kintančiame pasaulyje. Sentikių neteisinga tapatinti su Lietuvoje gyvenančiais stačiatikiais, nes jų tapatybės turi ryškių skirtumų. Taip pat tyrėjai ir politikai sutaria, kad sentikiams per ilgus amžius pavyko adaptuotis Lietuvos teritorijoje ir tapti neatsiejama vientisos Lietuvos istorijos bei kultūros dalimi. Tačiau socialinių mokslų nišoje žinių

²² Visockaitė Asta, Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje politinis dalyvavimas, Socialinių tyrimų žurnalas, 2015

²³ Erik Amnå ir Joakim Ekman, “Standby citizens: diverse faces of political passivity”. European Political Science Review, 6 (02), 2014, pp. 261-281.

²⁴ Imbrasaitė Jūratė, What types of participants?: patterns of political participation in Lithuania, VDU, 2010, 53 psl.

apie šią religinę bendruomenę stokoja. Darbų, tyrusių politinį dalyvavimą gausu, tačiau Lietuvos sentikių politinio dalyvavimo bruožai yra naujas ir aktualus **tyrimo objektas**. Tad savo darbe iš politikos mokslų perspektyvos bandysiu atsakyti į **tyrimo klausimą** „kas būdinga Lietuvos sentikių politiniam dalyvavimui?“.

Darbo tikslas – atlikti Lietuvos sentikių politinio dalyvavimo analizę.

Darbo uždaviniai:

- 1.) Apžvelgti akademinę literatūrą Lietuvos sentikių ir politinio dalyvavimo tematika.
- 2.) Pristatyti pasirinktą teorinį pagrindą, analizuojantį politinį dalyvavimą.
- 3.) Remiantis teoriniu pagrindu suformuoti klausimyną.
- 4.) Atlikti pusiau struktūruotus interviu su Lietuvos sentikių bendruomenės nariais, daugiausia dėmesio skiriant dalyvavimo rinkimuose, protesto, pastatų užgrobimo, smurto prieš asmenis praktikomis.
- 5.) Interpretuoti gautus respondentų atsakymus.
- 6.) Pateikti išvadas, praplėsti akademinės žinias apie Lietuvos sentikius socialinių mokslų nišoje.

Teorinė darbo dalis

Sąvokų apibrėžimas

Pirma, reikia sutarti dėl esminių tyrime naudojamų sąvokų. Lietuvos sentikių bendruomenė apibrėžiama Nortauto Statkaus siūlomu etninės mažumos terminu. Nacionalinei ir etninei mažumai priklauso individai, kurie yra valstybės piliečiai, turi savitų religinių ar kultūrinių bruožų, neturi dominuojančio politinio statuso, yra solidarūs ir sąmoningi²⁵. Politinis dalyvavimas, kaip ir dauguma kitų socialinių mokslų terminų nėra vienareikšmiškas terminas. Riekašius nesiūlo konkretaus apibrėžimo, nusakančio politinio dalyvavimo turinį, o išskiria keturias ypatybes, dėl kurių sutaria dauguma tyrėjų, bandančių apibrėžti politinį dalyvavimą. Anot Riekašiaus, pirma, politinis dalyvavimas akcentuoja eilinius piliečius, o ne profesionalius politikus, valstybės tarnautojus, kurie yra

²⁵ Statkus Nortautas, Tapatybės politika etniniams konfliktams reguliuoti, Lietuvos kariuomenės karo kartografijos centras, 2018, 35 psl.

tiesiogiai įtraukti į politikos formavimo procesą. Antra, politinis dalyvavimas turi būti suvokiamas kaip veiksmas. Domėjimasis politika nėra tapatus politiniam dalyvavimui. Trečia, piliečių politinis dalyvavimas turi būti savanoriška, racionali veikla, o ne nustatyta valdančiosios klasės ar įstatymo. Ketvirta, politinis dalyvavimas apima politiką plačiaja prasme ir nėra apribojamas specifinėmis fazėmis ar specifiniais lygiais ir sferomis²⁶. Anot Riekašiaus, esminė politinio dalyvavimo funkcija – suteikti piliečiams galimybę tiesiogiai įtakoti valdžios sprendimo priėmimą²⁷. Kitame savo darbe autorius apjungia siūlomus kriterijus ir apibrėžia politinį dalyvavimą kaip atskirų piliečių veiklą, kuri yra skirta paveikti valdžios sprendimus²⁸.

Klasikinė politinio dalyvavimo formų tipologija

Siekiant sugrupuoti politinio dalyvavimo formas, dažniausiai naudojamas keturios tipologijos: konstitucinės ir nekonstitucinės; legalios ir nelegalios; legitimios ir neligitimos; konvencinės ir nekonvencinės politinio dalyvavimo formos. Pastaroji tipologija savyje apjungia legalumo ir legitimumo dimensijas ir yra daugiausiai paplitusi, tad jai skirsime daugiausia dėmesio. Konvencinis politinis dalyvavimas apima legitimias, legalias politinio dalyvavimo formas. Prie pagrindinių konvencinio politinio dalyvavimo formų priskiriamas balsavimas, veikla rinkiminėje kompanijoje, veikla bendruomenėje, kontaktas su pareigūnais, rinkiminės aukos, politinės aukos, narystė vietinėje taryboje ir priklausymas politinei organizacijai²⁹. Priešingai, nekonvencinis politinis dalyvavimas nesiremia legalumu ir stokojo legitimumo. Prie nekonvencinių politinio dalyvavimo formų priskiriamos peticijos, mitingai ir piketai, demonstracijos, streikai, pastatų užgrobimas ir smurtas prieš asmenis. Anot Riekašiaus, vis dažniau Vakarų Europos ir JAV socialinių mokslų tyrėjai pareikia, jog konvencinių ir nekonvencinių dalyvavimo formų atskyrimas yra pasenęs ir nebemadingas³⁰. Tad autorius siūlo apžvelgti alternatyvias politinio dalyvavimo tipologijas ir rekonstruoti klasikinį politinį dalyvavimo modelį.

Alternatyvios politinio dalyvavimo formų tipologijos

²⁶ Riekašius Remigijus, Politinis dalyvavimas: samprata ir tipologijos, Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto redakcijos kolegija, 2011

²⁷ Ten pat, 8 psl.

²⁸ Riekašius Remigijus, Politinis dalyvavimas, Poligrafija ir informatika, 2004

²⁹ Riekašius Remigijus, Politinis dalyvavimas: samprata ir tipologijos, Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto redakcijos kolegija, 2011, 12 psl.

³⁰ Ten pat, 5 psl.

Kalbant apie alternatyvias politinio dalyvavimo tipologijas daug dėmesio autorius skiria informacinių technologijų plėtrai. Tiesa, vis tik Riekašius teigia, jog informacijos ir komunikacijos plėtra „nesukūrė“ naujų dalyvavimo būdų, o tik praplėtė egzistuojančius, palengvino informacijos sklaidą ir dalyvių mobilizaciją³¹. Taip pat, anot Riekašiaus apžvelgtų kitų mokslininkų darbų, vartotojų dalyvavimas ar politinis vartojimas praplečia politinį dalyvavimą ir turėtų būti įtrauktas į politinio dalyvavimo formų sąrašą. Boikotuodami ar priešingai, pirkdami, piliečiai labai aiškiai nusako savo politinius ir moralinius įsitikinimus.

Rekonstruota politinio dalyvavimo formų tipologija

Riekašius pats nesiūlo suformuoti naujos politinio dalyvavimo tipologijos, tačiau meta iššūkį esamai ribai tarp konvencinio ir nekonvencinio politinio dalyvavimo formų. Anot autoriaus, tokie politinio dalyvavimo veiksmai kaip peticijų pasirašymas, demonstracijos, mitingai, piketai ir streikai visuomenės ir elito šiandien jau suvokiami kaip legitimios politinio dalyvavimo formos ir su sąlyga, kad išvardintos formos išlieka įstatymų numatytuose rėmuose, gali būti priskiriamos prie konvencinių politinio dalyvavimo veiksmų. Tačiau jei tik peticijų pasirašymas, demonstracijos, mitingai, piketai ir streikai vykdomi nelegaliai, nesilaikant įstatymo nustatytos tvarkos, tokios formos praranda konvencinio politinio dalyvavimo statusą ir vėl priskiriamos nekonvenciniam politiniam dalyvavimui. Toks dvejopas kai kurių politinio dalyvavimo formų statusas išskiria jas kaip specifinę grupę, kurią galima įvardinti kaip protesto politiką³². Tad rekonstruotame politinio dalyvavimo modelyje išlieka klasikinė skirtis tarp konvencinių ir nekonvencinių politinio dalyvavimo formų. Konvencinė grupė lieka nepajudinama, jai ir toliau priskiriamas balsavimas, dalyvavimas rinkimų kompanijose, narystė politinėse partijose, narystė profesinėse sąjungose ir kitose organizacijose, politinės ir rinkiminės aukos bei susitikimai su pareigūnais. Nekonvencinio politinio dalyvavimo veiksmams priskiriamas pastatų užgrobimas ir smurtas prieš asmenis. Peticijos, demonstracijos, mitingai, piketai ir streikai anot Riekašiaus šiandien atitinka konvencinio politinio dalyvavimo kriterijus (legalumo ir legitimumo), tačiau tokie veiksmai meta iššūkį elitams, išreiškia protestą prieš priimtus ar priimamus sprendimus. Toks santykis su elitu išskiria jas į atskirą protesto politikos tipą.

³¹ Ten pat, 22 psl.

³² Ten pat, 26 psl.

Politinio dalyvavimo formų charakteristikos

Kalbant apie politinio dalyvavimo formas, svarbu įvertinti tokias jų charakteristikas kaip poveikį vadžiai, veiksmų pobūdį – ar tai yra individualūs ar kolektyviniai veiksmai, išteklių sąnaudas bei iniciatyvumą. Anot Riekašiaus, balsavimas turi žemą poveikį valdžios priimamiems sprendimas, yra individualaus pobūdžio, nenumato sąveikos su kitais piliečiais, reikalauja tik mažų laiko sąnaudų bei žemo iniciatyvumo lygio. Tuo tarpu, protesto politikai priskiriamos politinio dalyvavimo formos pasižymi kitomis charakteristikomis. Peticijos, demonstracijos, mitingai, piketai ir streikai turi sąlyginai aukštą poveikį valdžios priimamiems sprendimams, priskiriami prie kolektyvinio pobūdžio veiksmų, reikalaujančių komunikacijos, sąveikos tarp piliečių, numato dideles laiko sąnaudas bei aukštą piliečių iniciatyvumo lygį³³.

Metodologija

Tyrimo duomenys renkami atliekant kokybinį tyrimą, naudojant giluminių pusiau struktūruotų interviu būdą. Tyrimu siekiama išskirti Lietuvos sentikių politinio dalyvavimo bruožus, tačiau tyrimu nebandoma užčiuopti priežastinius ryšius. Toks tyrimo metodas atrodo tinkamiausias, padės atskleisti politinio dalyvavimo gilumą ir ypatybes. Informantų išsakytos mintys ir patirtys interpretuojamos per darbo prizmę. Apklausta 12 informantų, remiantis prisotinimo taisykle. Informantai buvo renkami pagal tikslinės atrankos kriterijus. Tyrimo duomenų rinkimas pradėtas vykdyti Vilniaus regiono sentikių religinėje bendruomenėje, - vienoje iš 11 sentikių bendruomenių. Toliau buvo bandoma pasiekti ir kitas bendruomenes. Tyrimas nesiekė surinkti duomenis iš visų 11 regionų, tačiau neapsiribojo vien Vilniaus krašto sentikių religine bendruomene, šalia Vilniaus krašto buvo kalbinti informantai iš Kauno bei Zarasų bendruomenių.

Empirinio tyrimo klausimai:

- 1.) Informantų klausama, ar jie apskritai domisi politika; (kokios konkrečios sritys juos domina; kas skatina domėtis politika).
- 2.) Kaip jie supranta kas yra „piliečių politinis dalyvavimas“.

³³ Juozaitis Justinas, Politinio dalyvavimo Lietuvoje ir Vokietijoje lyginamoji analizė 2000-2013 m., VDU, 2014, 90 psl.

- 3.) Po šiuo termino išaiškinimo, informantų bus klausiama, koks, jų manymu, yra piliečių vaidmuo priimant politinius sprendimus.
- 4.) Ar, jų įsivaizdavimu, Lietuvos piliečiai pakankamai išnaudoja politinio dalyvavimo galimybes.
- 5.) Ar, jų manymu, pačios valstybės yra sukurtos sąlygos piliečių politiniam dalyvavimui.
- 6.) Ar jie patys dalyvauja rinkimuose; (ar rinkimai yra tinkamas, efektyvus būdas politiniams tikslams siekti).
- 7.) Ar jie patys dalyvauja protesto politikoje; (peticijos, demonstracijos, mitingai, piketai, streikai); (ar protesto politika yra tinkamas, efektyvus būdas politiniams tikslams siekti).
- 8.) Informantų taip pat bus prašoma išsakyti savo požiūrį į nekonvencinį politinį dalyvavimą.

Domėjimasis politika

Tyrimo rezultatai atskleidžia, jog Lietuvos sentikiai linkę nuvertinti savo domėjimosi politika lygį. Daliai informantų atrodo, jog tikrasis domėjimasis politika kyla tik iš pirminių šaltinių, pavyzdžiui, tiesioginio Seimo posėdžių transliacijų stebėjimo, ar net tapatina domėjimąsi politika aktyviajam politiniam dalyvavimui: „Ne, tai be abejo, su draugais pasišneki, su kolegomis, ten, kad visiškai miškas ta politika, tai aišku kad ne. Bet šiaip kai būna, kad ten ištisai žiūri žinias ar klausosi, ar galbūt, ten kažkaip tiesiogiai žiūri kur su Seimu, tai jau tikrai ne.“ (nr. 1). „Domiuosi, bet taip aš sakyčiau, iš šalies, nu vat, tiesiog pasižiūrėti, kas vyksta, visi tie procesai, tai čia yra įdomu, bet šiaip, kad dalyvauti, tai ne.“ (nr. 8). Tačiau visi apklausti sentikiai reguliariai domisi politinėmis aktualijomis šalyje per informacinius tarpininkus: „Iš tiesų, toks kaip domėjimasis, nepasakyčiau, kad aš domiuosi, bet kai skaitau spaudą, tai, tai, kas susiję su politika, tai dažnai paskaitau, taip, kad ieškočiau kažkokios papildomos informacijos, taip nėra.“ (nr. 2). „Kažkaip papildomai stebuklingo nieko nežinau, kiek žiniose pamatau, paskaitau, to ir užtenka.“ (nr. 12). Daugiausiai paplitę politinių naujienų šaltiniai – internetiniai žinių portalai. Patys sentikiai nurodo, kad šiandien gyvename informacinių technologijų amžiuje, tad internetinės svetainės yra tinkamiausios priemonės aktualios informacijos semtis, tačiau šalia internetinių portalų vis dar išlieka ir televizijos kaip informacijos šaltinio vaidmuo: „Daugiausia tai per televiziją sakyčiau, žinios per LRT, nu internetas irgi aišku, bet labiau gal žinios, grįžtame vakarais namo, įsijungiame ir tada jau kaip pasaka prieš miega ir pasižiūri.“ (nr. 8).

Tai pat, dauguma apklaustų sentikių dažnai diskutuoja su draugais, kolegomis politinėmis temomis, šalies politika yra reguliarius diskusijų su artimaisiais žmonėmis objektas, o kartais, socialinė informantų aplinka net ir skatina domėtis politika: „Hm, gal, labiausiai, kad aš pati norėčiau domėtis tai ne, dažniausiai čia būna aplinkos poveikis, kai būna kažkokios konkretnės Lietuvos problemos, ypatingi įvykiai, tada, po biški atsiranda noras ir pačiai pasidomėti, nes aktuali yra ne tik bendra visumos nuomonė, bet ir sužinoti, paskaityti informaciją ir sužinoti, ką aš apie tai galvoju.“ (nr. 6). Šalia socialinės aplinkos poveikio, Lietuvos sentikiai savo domėjimąsi politika grindžia įsitikimu, jog kiekvienam suaugusiam žmogui turi rūpėti politiniai klausimai, juk nuo jų tiesiogiai priklauso piliečių kasdienis gyvenimas ir domėjimąsi savo šalies politika sieja su normalumu: „Šiaip, aš manau, kad kiekvienam gyventojui yra aktualu kas dedasi ir politikoje ir iš esmės, apskritai pasaulyje, tai normalu sužinoti aplink, kas sukasi mūsų.“ (nr. 7). „...gyveni šitoje šalyje, tai turi domėtis, kas vyksta, čia manau tiesiog savaime kažkaip.“ (nr. 11). „Na, tikriausiai dėl to, kad nuo politikos kaip ir priklauso mūsų gyvenimas, nes politika kaip ir susijusi su įstatymais ir vis tiek tie įstatymai tiesiogiai mus paliečia.“ (nr. 12).

Be to, daliai informantų domėjimasis politika nėra tik paviršutiniškas informacijos siekimas, domėjimasis politika leidžia sentikiams įvertinti esamų politikų veiklą ir priimti sprendimą, dėl konkrečių asmenų palaikymo per ateinančius rinkimus: „Tai žinojimas apie būsimą šalies santvarką, nes kiekvienas jų sprendimas įtakoja tolimesnę veikos raidą, valstybės raidą, o mes, savo eilėje, iš jų sprendimų darome savo sprendimus.“ (nr. 4). „Esu pilietis šios Respublikos, man įdomu, kaip visa tauta gyvena, man įdomu, už ką eiti balsuoti, kas ką daro tautai. Žiūriu, kas kokiose paramos akcijose dalyvauja, pagal tuos darbus žiūriu, ką partijos remia, kam padeda, iš šitos pusės.“ (nr. 9).

Lietuvos sentikiai neskiria politines sritis pagal preferenciją, politika šalyje domisi bendrai, seka aktualiausius klausimus, šiek tiek didesnis dėmesys informantų skiriamas švietimo ir finansų sritims, kadangi buvo kalbinti šių profesijų atstovai ir jų profesinė aplinka skatina domėtis tam tikromis konkrečiomis temomis plačiau: „Kadangi, aš dirbu švietimo srityje, tai mane tas sritis ir daugiausiai domina politikoje, kaip jie ten sprendžia, kaip jie ten skirsto ministrus ir taip toliau. Va šita dalis mane daugiau domina.“ (nr. 8). „Kadangi esu finansininkė, tai labiau stebiu finansinę sritį, visus pakeitimus, nes privalau tą daryti, tai pas mane finansų sritis.“ (nr. 11).

Taigi, ryškėja, kad Lietuvos sentikiai nemažai domisi savo šalies politika, seka aktualiausius klausimus, domėjimąsi politiniais klausimais sieja su normalumu, savaime suprantamu dalyku.

Politinio dalyvavimo apibrėžimas

Informantų buvo prašoma apibūdinti piliečių politinį dalyvavimą, buvo įdomu pasižiūrėti, kokios asociacijos kyla Lietuvos sentikiams, kalbant apie politinį dalyvavimą. Atliktas tyrimas parodo, jog Lietuvos sentikiams sėkmingai sekėsi nuspėti politinio dalyvavimo sąvokos turinį ir pateikti konkrečius politinio dalyvavimo formų pavyzdžius.

Informantai suvokia politinį dalyvavimą kaip aktyvius piliečių veiksmus, nukreiptus į politikus, siekiant daryti įtaką jų sprendimams: „Vat koronavirusas būtų tikrai toks atvejis, kai piliečiai galėtų kažką tai pareikšti ir padalyvauti ir tarkime, siūlyti politikams kažką tai.“ (nr. 1). „Tai manau, kai komentuoją, reiškia savo pastabas, teikia pasiūlymus kokius nors. Nu, neieško tik tai, kas yra blogai, bet jeigu turi pasiūlymų, tai turi pasakyti tada kaip turi būti arba kaip būtų geriau.“ (nr. 5). „Hm, savo nuomonės išraiška, tai kažkoks dalyvavimas kokiose akcijose, galimybė reikšti savo nuomonę, savo veiksmais.“ (nr. 6). „Tai vat jeigu žmonės išreiškia savo nuomonę, tada taip, čia yra politinis dalyvavimas o jeigu ne, tik tyliai ir nieko neišreiškia, tai čia ne“ (nr. 10).

Politis dalyvavimas sentikių didžiąja dalimi suprantamas tik kaip konvencinių priemonių rinkinys. Informantai dažniausiai kalba apie balsavimą, rečiau mini narystę politinėse partijose ir susitikimus su pareigūnais, politikais kaip piliečių politinio dalyvavimo formą, o dar rečiau pasitelkia protesto politikos pavyzdžiais kaip būdą daryti įtaką politikams: „Aj, piliečių dalyvavimas, tai aš kaip čia suprantu čia pačią frazę, tai manau, kad vat būtent tas ir rinkimų dalyvavimas, dalyvavimas rinkimuose, tada, galbūt, priklausymas kažkokioms politinėms partijoms, organizacijoms.“ (nr. 2). „Balsavimas, Prezidento rinkimai, partijų rinkimai, man asocijuojasi su šituo.“ (nr. 7). „Nu, aš sakyčiau, dalyvavimas rinkimuose, nueiti, nepatingėti, nu nežinau, apklausoje, gal dalyvavimas, nu toks, aš manau.“ (nr. 8). „Man tokios asociacijos, kad pilietis turi eiti į balsavimą, paremti tą partiją, kuria pasitiki.“ (nr. 9). „Gal, pavyzdžiui, balsavimas, mero rinkimas, Prezidento rinkimas, partijų rinkimas.“ (nr. 12). „Savo iniciatyva tikrai gali kažką pasiūlyti (pilietis), pavyzdžiui, daugiau bendravimo su tuo apygardos žmogumi, kuris eina į rinkimus, su juo daugiau bendrauti, vis tiek. (nr. 9). „Tai kai jie reiškia savo nuomonę apie politinį šalies gyvenimą, ne tik per balsavimą, bet jeigu jiems kažkas nepatinka, kas vyksta šalyje, kad jie galėtų išeiti, išreikšti savo nuomonę.“ (nr. 10).

Taigi, Lietuvos sentikiai politinį dalyvavimą suvokia ribotai, piliečių politinį dalyvavimą pirmiausia tapatina dalyvavimui rinkimuose, rečiau susimąsto apie alternatyvias politinio dalyvavimo formas.

Piliečių vaidmuo politiniame gyvenime

Analizuojant Lietuvos sentikių politinį dalyvavimą svarbu atkreipti dėmesį į tai, koks, jų įsivaizdavimu, apskritai yra piliečių vaidmuo politiniame šalies gyvenime. Apklausti sentikiai tiki, jog atskirų piliečių vaidmuo politiniuose sprendimuose yra svarbus. Panašu, jog informantai suvokia save ir kitus piliečius kaip reikšmingus politinio gyvenimo dalyvius. Lietuvos sentikiai suvokia, kad gyvena atstovaujamosios demokratijos santvarkoje ir esami politikai yra jų pačių išrinkti.

Daugelis sentikių pabrėžia, jog aktyvus piliečių dalyvavimas politiniame gyvenime yra neatsiejama demokratinės santvarkos sudedamoji dalis: „Na, kadangi mes turime demokratinę santvarką mūsų šalyje, tai piliečių turėtų būti, na, aktyvesnis tas dalyvavimas, nes vis tik piliečiai irgi turi pakankamai didelį svarbą priimant vienokius ar kitokius sprendimus arba deleguojant tuos mūsų seimūnus į Seimą, kur yra grynai įstatymų kūrimas ir leidyba. Tai jeigu mūsų piliečiai būtų aktyvesni, tai gal būtų mums ir geriau.“ (nr. 2). „Nu, turbūt, jeigu norime, kad kažkas pasikeistų, mes neturime sėdėti ir tylėti, vis tiek turime ir kažką rašyti ir sakyti, ir tas pačias peticijas <...> jeigu, pavyzdžiui matome, kad kažkas kelia klausimą, tai, turbūt prisidėti, jeigu tau aktualus tas klausimas, kažkaip aktyvais veiksmais dėl tų pačių peticijų pasirašymo, nes tai jo, jei sėdėsi, tai nieko čia ir nebus, koks čia pilietiškumas, joks pilietiškumas. (nr. 3) „Jeigu nesakysime, nerašysime, tai kažkuris tai dėdė nuspręs už mus“ (nr. 10). „Na, manau, paprastas pilietis turėtų dalyvauti politikoje, dėl paties savęs, dėl aplinkos, nes kaip ir sakiau, politiniai sprendimai daro mums įtaką, kaip mes gyvename, tai aišku, turime dalyvauti.“ (nr. 12).

Sentikiai nerimauja dėl Lietuvos piliečių rinkiminio aktyvumo. Informantai pateikia skirtingus skaičius savo pozicijai pagrįsti: vieni teigia, kad į rinkimus ateina 50 procentų Lietuvos piliečių, kiti mano, kad dalyvaujančių rinkimuose piliečių skaičius sudaro tik 40 procentų, o kiti įsitikinę, kad visuotiniuose rinkimuose dalyvaujančių piliečių skaičius siekia tik 30 procentų. Informantai sutaria, kad Lietuvos piliečiai turėtų kur kas aktyviau dalyvauti visuotiniuose rinkimuose ir tada, visiems Lietuvoje gyvenantiems žmonėms bus geriau: „Šiaip manau, kad yra pasyvus dalyvavimas, nes jeigu mes žiūrėtumėme kokie yra mūsų visuotinių rinkimų dalyvavusių piliečių, na, procentai, kiek jų dalyvavo, tai matome, kad yra pasyvus dalyvavimas.“ (nr. 2). „Manau, mažai kas eina pasiruošęs arba apskritai, eina ten balsuoti, tai dėl to, galėčiau pasakyti, kad tas balsavimas ne tai kad neveiksmingas, nu, ta prasme, jeigu visi piliečiai būtų suaktyvinti ir dalyvautų rinkimuose, tai manau, tai būtų labiau naudinga Lietuvai.“ (nr. 6). „Na, kai ateiname į rinkimų apygardas, tai man atrodo, kad nelabai žmonės dalyvauja, daug pas mus tokių abejingų.“ (nr. 9). „Aišku, labai liūdna, kad ten nesusirinko tas skaičius

žmonių, kad būtų priimtas tas įstatymas dėl dvigubos pilietybės ir Seimo narių mažinimo. Tai tikrai liūdna, nes žmonėms buvo duotas šansas pasisakyti, o jie tiesiog neatėjo.“ (nr. 12).

Taigi, Lietuvos sentikiai mano, kad piliečiai turi aktyviai reikštis šalies politiniame gyvenime. Lietuvos sentikių svarstymas apie tai, koks yra piliečių vaidmuo šalies politiniame gyvenime glaudžiai persipynęs su jų politinio dalyvavimo sąvokos turiniu. Tad jie mano, kad piliečiai turi aktyviau dalyvauti rinkimuose, atsakingiau rinkti savo atstovus.

Valstybės pozicija piliečių politinio dalyvavimo atžvilgiu

Ieškant Lietuvos sentikių bendruomenės politinio dalyvavimo ypatumų, verta atkreipti dėmesį į tai, kokia, jų manymu, yra valstybės pozicija piliečių politinio dalyvavimo atžvilgiu. Juk visai vienas dalykas teoriškai įteisintų piliečių politinio dalyvavimo formų egzistavimas ir visai kitas realios piliečių nuotaikos.

Dalis informantų remiasi abstrakčiu įsivaizdavimu ir kalba apie tai, kad valstybė teigiamai žiūri į piliečių politinį dalyvavimą: „Manau, kad taip. Nu ta prasme, nedraudžiama, iš tikrųjų, reikšti save, nėra tokio dalyko, kad drausmintų, nes demokratija pas mus valstybėje <...> tai manau, valstybė nedraudžia, jinai leidžia piliečiams kažką tai daryti valstybės labui.“ (nr. 6). „Čia, manau priklauso nuo žmogaus. Galimybės tai visada yra. Nes galima kreiptis, net gi į tą Konstitucinę Teismą, galimybės tos yra, tik tais čia patiems žmonėms reikia būti aktyvesniems, reikia patiems daugiau iniciatyvos turbūt.“ (nr. 3).

Kai kurie informantai pateikia konkrečius pavyzdžius, parodančius, kaip valstybė praktikoje skatina piliečių politinį dalyvavimą, daugiausia kreipiamas dėmesys į rinkimų organizavimą, galimybę jungtis prie politinių partijų ir rinkiminių kompanijų egzistavimą : „Man atrodo, valstybės iš tiesų yra sudarytos sąlygos tam dalyvavimui, nes galima prisijungti prie bet kokios politinės partijos, nereikia ten turėti kažkokių ypatingų galių, tiesiog jeigu nori, gali laisvai prisijungti. Tada, kalbant apie balsavimą, iš tiesų sudaromos labai geros sąlygos, nes yra galimybę ir balsuoti prieš rinkimų dieną ir rinkimų dieną yra tikrai patogus laikas ir dabar kalbant apie elektroninį balsavimą, tai vėl gi, labai gerai, kad tie, kurie tikrai neturi galimybės nuvykti prabalsuoti į tam tikras vietas, tai galės tai padaryti elektroniniu būdu. Tai valstybė manau, tuo tikrai rūpinasi ir suteikia visas sąlygas.“ (nr. 2). „Jeigu nori gyčiau į politiką lįsti, tai tada, prašau, apsispręsk dėl partijos, judėjimo, niekas neriboja, eik į aktyvius narius ir tada jau dalyvauk kasdieninėje politinėje veikloje.“ (nr. 4). „Šiaip, kai būna rinkimai, partijų rinkimai, tai visur skelbia ir Delfi portale ir aplink yra ir plakatų ir reklaminių tų bukletų, šiaip skatinimas tikrai yra, aš

manau, jis pakankamai aktyvus.“ (nr. 7). „Nu man tas skatinimasis tai asocijuojasi kaip kandidatai siūlo palaikyti jų poziciją ir visur tie plakatai, kad balsuokite...“ (nr. 12).

Taigi, Lietuvos sentikiai tiki, kad valstybė teigiamai žiūri į piliečių politinį dalyvavimą, daugiausiai Lietuvos sentikiai kalba apie rinkiminį periodą, kuris skatina Lietuvos piliečius daryti įtaką politiniams sprendimams.

Dalyvavimas rinkimuose

Tyrimo rezultatai atskleidžia, jog Lietuvos sentikiai aktyviai dalyvauja visuotiniuose rinkimuose. Iš egzistuojančių konvencinio politinio dalyvavimo formų Lietuvos sentikiai pasitelkia tik balsavimo pagalbą, siekiant daryti įtaką politikams ir jų priimamiems sprendimams. Informantai dalinasi asmenine patirtimi ir per tyrimą išryškėjo kiekvieno sentikio asmeninis ryšis su rinkimais, balsavimo praktikomis.

Informantai neskiria rinkimų pagal prioritetą, tiek vietos savivaldos, tiek nacionaliniai, tiek Europos Parlamento organizuojami rinkimai jiems atrodo vienodai svarbūs, šioje vietoje galima kalbėti tik apie atskiras, asmenines sentikių pozicijas. Vieniems vietos savivaldos rinkimai yra svarbesni, nes yra suvokimas, kad mažesniame teritoriniame vienetuose galima kur kas sėkmingiau įgyvendinti viešąsias politikas: „...na šiaip visi svarbus. <...> Šiaip net nežinau kas svariau, gal vis dėl to savivaldos, nes, nu kaip, Europa yra toks didelis daiktas, didelis vienetas teritorinis, o jau savivalda yra mažesnis ir jisai daugiau gal gali pasiekti tiesiog.“ (nr. 1). „Labiausiai mums domina, tarkime man, tai Vilniaus miesto reikalai, kaip Vilniuje yra sudėlioti tie švietimo klausimai, neformalaus ugdymo klausimai, kaip Vilniuje sudėlioti ir įgyvendinti tarkime, ten dviračių takų sprendimai.“ (nr. 4).

Kiti prioritetą atiduoda nacionaliniams Seimo rinkimams, nes suvokia, jog Lietuva yra Parlamentinė Respublika, kurioje ypatingai daug galios sutelkta Seime: „Man aišku svarbesni yra Prezidento ir Seimo rinkimai, nu gal šiaip daugiau Seimo, nes kažkaip Seimas leidžia tuos įstatymus, įstatymų leidyba.“ (nr. 3). „Nu aišku, man atrodo, Seimo rinkimai yra patys svarbiausi, paskui eina Prezidentas ir savivaldybė. Nes Seimas paskui išrenka ministerijas, ministrus ir ministrai viską taip valdo, maždaug. Nes pas mus, parlamentinė... Parlamentas pas mus.“ (nr. 9). Vieni informantai pastoviai palaiko tos pačios partijos kandidatus, kiti nėra linkę stabiliai balsuoti už konkrečią politinę jėgą ir jų apsisprendimas svyruoja, tad šioje vietoje sunku užčiuopti bendrus grupei būdingus bruožus: „Dažniausiai, balsuoju už tuos pačius žmones, kurie turi jėgų ir idėjų kažką tai toliau padaryti Lietuvos labui, tai čia yra viena iš didžiųjų partijų, tai jie patenka į Seimą, tai tikrai kažkokius sprendimus siūlo,

įgyvendina ir aš jaučiuosi taip, kad mano balsas išgirstas.“ (nr. 2). „Nu, gal, vis dėl to yra tas pastovumas, ne toks jau griežtas, bet yra tam tikros partijos, už kurias aš niekada nebalsuoju.“ (nr. 8). „Svyruoja, nes, taip sakant, kas dirba, tas daro klaidas, lygiai taip pat ir tie, kas dalyvauja rinkimuose (piliečiai) kartais prašau su tuo savo, kaip sakyti, pasirinkimų ir per tą kadenciją pamatai, kad, taip, prašovei, jie ten prisidirbo ir reikia tada kažką kitką galvoti.“ (nr. 4). „Tikriausiai vis tik svyruoja, nes vis tiek nesi toks kategoriškas ir klausaisi kas ką siūlo, daro, matai, kas ką daro ir, nu, ne tik klausai, sakyti daug ką gali, bet daugiau žiūri ne į žodžius, o į veiksmus.“ (nr. 5). Taip pat išryškėjo sentikių grupė, kurie įsitikinę, jog jeigu pilietis negali priimti sprendimą, už ką atiduoti savo balsą, geriau išvis nedalyvauti rinkimuose: „Visi vienodai svarbūs (rinkimai), nors būna tokių rinkimų, kai aš negaliu išrinkti, kokį kandidatą norui paremti, tada gal aš geriau nedalyvauju. Bet kai matau, kad yra kandidatas, kuris mano požiūrį labai tinkantis pozicijai, tai tada aišku, tikrai dalyvauju.“ (nr. 11).

Pirmiausia, dalyvavimą rinkimuose informantai sieja su pilietine pareiga, pabrėžia, jog yra Lietuvos Respublikos piliečiai ir dalyvaujant rinkimuose jaučia, kad atlieka pilietinę pareigą: „Aš iš tikrųjų stengiuosi dalyvauti visuose rinkimuose, aš manau, kaip pilietis, turiu kaip ir tokią pareigą prabalsuoti taip, kaip aš galvoju, mums visiems, mūsų valstybėje gyvenantiems piliečiams būtų geriau.“ (nr. 2). „..., eini į tą, kad atlikti pareigą...“ (nr. 4). „Manau, jeigu išvis rengiami rinkimai, tai reiškiasi, tai svarbus įvykis mūsų valstybėje, dėl to, aš kaip pilietis jaučiu atsakomybę eiti ir balsuoti...“ (nr. 6). „Einame, balsuojame, dalyvaujame <...> Tai ta pilietinė pareiga atliekame.“ (nr. 8).

Organizuojami šalyje rinkimai Lietuvos sentikiams asocijuojasi su dideliu mastu pokyčiais ir geresniu gyvenimu, nedetalizuojant šios sąvokos turinio, į rinkimus sentikiai eina nusiteikę pozityviai, juos lydi optimistiškos mintys: „Nuotaikos tai vis tiek tokios, kad norisi geresnio to gyvenimo, vis tiek ten paklausai tų kompanijų, kas tau yra aktualu, kaip, kas šneka, ką pažada, na, ir tiki to, tiki kad bus geresnis tas gyvenimas...“ (nr. 3). „Dažniausiai eini su vaikais, tai gera nuotaika, nuteiki ir vaikus pamoki, kad čia yra labai svarbu, nes čia yra, išrenki atstovą, kuris priims svarbius sprendimus valstybei, nu tai aišku kažkaip tikiesi visada tų pokyčių į gerą.“ (nr. 5). „Su linksmomis, esu optimistė gyvenime, esu nusiteikusi teigiamai, aš skaitau, jeigu mes norime kažką pagerinti, tai reikia eiti, dalyvauti, balsuoti, o gal, kažkas pasikeis.“ (nr. 7). Informantai akcentuoja, jog į rinkimus eina „atlikę namų darbus“. Kaip teigia vienas informantas, dalyvavimas rinkimuose sentikiams nėra „mechaninis ėjimas, kad tiesiog padėti varnelę bet kur“.

Sentikiai patys sau gali atsakyti į klausimą, kodėl žada atiduoti savo balsą vienam, ar kitam kandidatui: „...turi savo kažkokį kandidatą išsirinkęs ar kelis kandidatus, jeigu čia Seimas ir tada jau eini ir balsuoji, su tam tikrą nuostatą, kaip sakant, vis tiek turi tą tokį nusistatymą išankstinį.“ (nr. 3).

„Paprastai, iki tos dienos žinai, kodėl nori balsuoti už vienos ar kitos partijos kandidatą <...> eini, tai politinė jėga žinai kokia. (nr. 4). „...aš einu prieš rinkimus pasiruošusi, kažką tai pasidomiu, pasigilinu <...> man, asmeniškai, tai nėra sunku, pasižiūrėti už ką tu eini balsuoti, eini ir žinai, už ką tu balsuoji.“ (nr. 6). Iš informantų pasisakymų ryškėja, jog sentikiams rūpi, kad jų balsas rinkimuose ir jų pozicija taptų išrinktos daugumos dalimi: „Turbūt, labiausiai jaučiu, kai išrenka tavo kandidatą, už kurį balsavai, tai tada, o tai, kai būna atvirkščiai, tai tada, aišku ateina toks nusivylimas ir galvoji, nu atrodo, lyg tai girdėta nuomonė buvo aplinkoje, kad dauguma laikosi tos pačios nuomonės ir kai išrenka visai kitą, tai tada aišku tokia nuostaba lieka.“ (nr. 5). „Noras, kad mano mintis būtų išgirstos ir bus išrinkta tą daugumą, už kurią aš balsuoju.“ (nr. 9).

Lietuvos sentikiai tiki, kad dalyvavimas rinkimuose yra tinkamas ir efektyvus būdas piliečiams savo politiniams tikslams siekti. Šis tinkamumas ir efektyvumas pirmiausia pasireiškia to, kad Lietuvos sentikiai įsivaizduoja, jog per rinkimus gali keisti politinės arenos dalyvius, vieniems politikams suteikiant palaikymą, motyvuojant juos tolimesniems darbams, įvertinant jų ankstesnius darbus, o kitiems politinės arenos žaidėjams priešingai, apribojant politinio veikimo galimybes: „Nu taip, nes, daleiskime, kaip Mazuronis buvo aplinkos ministru, jis padarė daug dalykų, gerų, man atrodo, tai vat per paskutinį balsavimą, kai žmonės ėjo balsuoti už jį, jie žinojo, kad jis nepraeis, bet jie norėjo paremti tą žmogų, parodyti, kaip jis darė gerus dalykus ir kad žmonėms tas patiko, bet viskas buvo suprantama, kad nepraeis, bet tas rėmimas parodo, kad buvo viskas gerai.“ (nr. 9). „Žmonės tiesiog balsuodami tuos sukompromituotus asmenis tiesiog išmeta iš tos kasdieninės politikos. Nu kaip pavyzdys Zuokas. Jis buvo labai charizmatiškas, labai veiklus, labai energingas ir kas atsitiko, nepaisant jo didelių pastangų jis dabar į Vilniaus miesto mero kėdę grįžti negali, jis tiesiog yra išmestas.“ (nr. 4). Be to, Lietuvos sentikiai ne visada rinkimus sieja tik su periodišku valdžios išrinkimu, dalis informantų išskiria referendumų svarbą. Jiems atrodo, kad referendumas, kaip atskiras balsavimo tipas yra itin sėkmingas būdas piliečiams savo pozicijai išreikšti, nes šioje vietoje piliečiai balsuoja ne už politinės arenos dalyvius, o tiesiogiai už konkrečias įstatymines pataisas: „Nu taip aišku, kad geras. Nes pavyzdžiui, jeigu valdžia norėjo sužinoti, dėl Astravo atominės ar įstojimo į Europą, jie paklausė žmonių referendumu ir žmonės balsuoja. Ar jie nori į Europą, ar jie nori, kad statytusi tą Astravo atominę, aišku, kad jie gali labai gerai išsireikšti balsavimu.“ (nr. 10). „Gal, šiaip, kai buvo tie referendumai, tai vat iš jų gal daugiau tos naudos, iš karto matosi, ką pats žmogus galvoja <...> viskas tiksliai, konkrečiai „taip“, „ne“ ir viskas. Tai vat dėl manęs jų tikrai galėtų būti daugiau.“ (nr. 12).

Lietuvos sentikių pasisakymuose vyrauja nuomonė, jog per dalyvavimą rinkimuose piliečiai sėkmingai gali daryti įtaką politiniams sprendimams ir jų manymu, dalyvavimas rinkimuose yra

pakankamai aukšto politikai piliečių politinio dalyvavimo forma: „Nu šiaip manau, kad turi jie vertė, vis tiek. Aišku, pasikeitimai yra įvairūs, prie vieno pakeitimų mes esame linkę priklusti, prie kitų ne, čia yra rinkimai, aš viena viskuo nenuspręsiu, mes esame vis tiek piliečiai ir turime nuspręsti daugumą, tą, kažkokį svarbų klausimą.“ (nr. 7). „Nu, aš vis tiek tikiu, kad mano balsas bus kažko vertas, nebalsuoti, tai čia, nu nedalyvavai, paskui negali skustis, kad blogai, kad kažkas ne taip.“ (nr. 8). „Nu, nežinau, šiaip, keičiasi valdžia, keičiasi politikai, keičiasi įstatymai. Vadinasi geras.“ (nr. 12).

Taigi, Lietuvos sentikiai pastoviai dalyvauja visuose rinkimuose, juos tapatina su pilietinės pareigos atlikimu. Lietuvos sentikiai tiki, jog dalyvavimas rinkimuose yra tinkamas būdas piliečiui daryti įtaką politikai, nes per rinkimus piliečiai išsirenka savo atstovą. Taip pat, Lietuvos sentikiai išskiria balsavimą per referendumus iš rinkimų visumos kaip itin efektyvų būdą piliečiams daryti tiesioginę įtaką šalies politikai.

Protesto politika

Tyrimo rezultatai atskleidžia, jog Lietuvos sentikiai nėra linkę dalyvauti protesto akcijose ir pasidalinti realia protestų dalyvių patirtimi, deja, negali. Todėl nenuostabu, kad kalbant apie protestus, informantai pasirenka kalbėti apie juos tarsi iš šalies, iš pasyvaus stebėtojo pozicijos. Piliečių pasirinkimą dalyvauti protesto politikoje, Lietuvos sentikiai motyvuoja dalyvius apimančiu beviltiškumo jausmu ir stipriu susirūpinimu keliamu klausimu.

Informantams atrodo, jog žmogus, prieš einant į protesto akciją, jau išbandė visas įmanomas galimybes savo pozicijai išsakyti ir iš nevilties imasi kraštutinės politinio dalyvavimo formos: „...gal net gi tokio beviltiškumo, nes jo negirdi, jisai beldžiasi į visas duris, jo negirdi <...> yra vienas žmogus, ar keli, kurie kažką bandė pasiekti, to nepasiekė normaliais keliais ir tada nuėjo tą protesto akciją rengti.“ (nr. 1). „Aš manau jie ten eina, nes jaučiasi neišgirsti...“ (nr. 2). „...matyt, tam žmogui (protesto dalyviui) labai skaudus tas klausimas ir galima suprasti jį <...> jie serga, jiems rūpi tie klausimai“ (nr. 3). „Nebuvau proteste, šiaip, aš suprantu, kad, žmonės gali taip reikšti savo nuomonę, tiesiog toleruoju.“ (nr. 7). „Aš tai suprantu tuos žmones puikiai, aš manau, jeigu žmonės negali kitaip prisibesti prie valdžios, kai jų negirdi, taip tada išeina tik toks būdas, parodyti, kad tai su kažkuo nesutinka, kad juos pamatyti, išgirsti. Aš tai juos pilnai suprantu. Aš nemanau, kad jie ten eina iš nieko neveikimo, tikrai ne.“ (nr. 8). Pats protestas informantams didžiąja dalimi asocijuojasi su atviru piliečių pasipriešinimu, nepasitenkinimu valdžios priimamiems sprendimams, viešais veiksmais, masiniu dalyvių skaičiumi: „čia kaip pasipriešinimas esančiai tvarkai, kažkokiems įstatymams.“ (nr. 2). „...jie

parodo savo pasipriešinimą, savo poziciją išreiškia tokių būdų <...> savo pozicijos išreiškimas, viešas...“ (nr. 3) „sukyla žmonės, tie, kuriems yra svarbu ir jie susivienija į nemažą kiekį žmonių ir jie vieningai gali pasiekti to, ko nori <...> protestas yra toks labai masinis dalykas <...> mitingai ir protestas man labiau, aš manau kaip priešinimasis, na, agresijos išreiškimas <...> politika yra tokia sistema, kuri nori, kad jai paklustų. O kartais, mitingas yra tas dalykas, kai žmonės nori eiti prieš sistemą“ (nr. 6). „yra kažkokia žmonių grupė, kurie nenori kažko ir taip rodo savo nepasitenkinimą...“ (nr. 7) „...jau čia viešai žmonės išreiškia savo nepasitenkinimą“ (nr. 8). „taip žmonės, gal, tikisi kažkokio tai palaikymo, kad dar prisijungs kažkas, kai pamatys.“ (nr. 11).

Tačiau dalis informantų pabrėžia, jog protestai turi išlikti įstatymų numatytuose rėmuose, būti oficialiai suderinti su valdžia, „tvarkingi“: „Nu, vėl gi, tuos protestus ir mitingus aš sutinku, kad vis tiek čia neturi būti taip chaotiškai ir kai yra tam tikros taisyklės, įstatymai ir renka tokius mitingus aš sutinku. Vis tiek neturi būti, kad čia išeina bet kas, riekia, ar ten daužo langus ar dar kažką tai, nemanau, kad čia yra būdas. O taip, kaip, jeigu tvarkingai išeina, kažką pareikšti, savo nuomonę, kad išgirstų, nu manau, čia tikrai vienas iš gerų būdų.“ (nr. 11). Tačiau vis tik ne visais atvejais protesto organizavimas Lietuvos sentikiams siejasi su viešais, kolektyviniais piliečių veiksmais. Atskiri informantai pateikia alternatyvius protesto pavyzdžius, kaip atskiri, pavieniai piliečiai daro nepriklausomus vienas nuo kito veiksmus ir taip protestuoja po vieną: „Kaip jaunimas daro, tai jie protestuoja savaip, gali ir nebūti to protesto, kur ten su transparantais eisim ar dar kažkas tokio, protestas yra paprastas, atsidarė Europos Sąjungos sienos, visa karta paėmė ir išvažiavo. <...> Vat ir protestas. Jie galėjo vaikščioti centrinėmis miesto gatvėmis, duokite mums didesnio atlyginimo, bet jie paėmė ir išvažiavo.“ (nr. 4).

Protesto prigimtį informantai aiškina atstovaujamosios demokratijos principais. Politikai priima vienokius ar kitokius sprendimus, tačiau sprendimas negali įtikti vienodai visoms gyventojų grupėms. Iš čia ir kyla protestas: „...pasikeitimai yra įvairūs, prie vienu pakeitimų mes esame linkę priklusti, prie kitų ne.“ (nr. 7). „Ir sprendimas jų (politikų), nėra taip, kas jis būtų visiems geras, jisai turi būti kažkoks griežtas, dėl to, kad pasiekti ką jie nori.“ (nr. 9). Iš šių pasisakymų matosi, jog Lietuvos sentikiai palankiai žiūri į protestų organizavimo praktikas, ši politinio dalyvavimo forma informantams kaip ir balsavimo praktikos yra priimtina ir tinkanti. Tačiau tam tikra protesto dalyvių dalis sulaukia pagrastos kritikos iš informantų: „Šiaip aš iš tikrųjų nelabai suprantu tokių žmonių, kurie neina į balsavimą, bet po to dalyvauja tokiuose protestuose, nes jeigu jie nueitų į balsavimą ir pareikštų savo nuomonę kartu su kitais piliečiais, tai, galbūt, į jų nuomonę irgi būtų atsižvelgta...“ (nr. 2). Tad vėl gi ryškėja, jog Lietuvos sentikiams dalyvavimas protestuose atrodo prasmingas tik po to, kai yra išbandytos

konvencinio politinio dalyvavimo formos: „Gal iš tikrųjų, pirma reikia prabalsuoti ir žiūrėti, kaip ten jau kas. Jeigu jau nepavyks tas būdas, tada jau galima kažkokią protesto akciją pareikšti, susiorganizuoti.“ (nr. 1). „Taip, reikėtų, pirmiausia, eiti, dalyvauti rinkimuose, nes mes šiandienai turime tikrai labai platų spektrą politinių jėgų, kurie dalyvauja rinkimuose, bet dažniausiai, tie kurie būna tokie radikalesni, jie dažniausiai nieko nelaimi, tai jeigu tie visi protestuotojai pas juos nueitų, nu ta prasme už juos nueitų, prabalsuotų, tai gal jie ir perliptų karteles, patektų į Seimą ir taip toliau.“ (nr. 2).

Taip pat, šalia piliečių, kurie net nebando daryti įtaką politikai per konvencines priemones, o iš karto pasitelkia protesto politiką, informantai neigiamai vertina tuos protestuotojus, kurie vadovaujasi vien stipriomis emocijomis ir nėra linkę vertinti esamą situaciją kritiškai: „ten kur žmonės labiau emocionalesni ir kurie eina iš karto protestuoti, neįsiklausę, neįsigilinę, gal ten valstybė, vyriausybė gal sprendžia kažką tuo momentu jau, o jie iš karto užsiliepsnoja ir bėga jau triukšmauti.“ (nr. 1). „Galima labai greitai kritikuoti žmogų (politiką, sprendimo priėmėją), bet jie (protesto dalyviai) nežino visos situacijos, jie nežino, visos padėties, ką mato tas žmogus, kurie prie valdžios <...> Tas žmogus, kuris kritikuoja, jis turi 100 procentų žinoti visą situaciją <...> nes tas žmogus, kuris dabar prie valdžios, jis tuo laiku, su tais resursais ir jisai, gal neturi kaip kitaip pasiegti ir viskas, sprendimas yra toks, koks jis yra.“ (nr. 9).

Kalbant apie protesto akcijų poveikio valdžiai mastus, sentikiai įsivaizduoja, kad politikai aktyviai reaguoja į tokią piliečių politinio dalyvavimo formą: „valstybė priima kažkokį sprendimą ir žiūri į tautos reakciją ir tada, jeigu tauta ramiai reaguoja, tai tada ok, visiems tinka, jeigu tauta pradeda streikuoti, reikšti pasipriešinimą, tai faktas, tada, tikėtina, kad tas sprendimas bus pakoreguotas <...> vis tiek gaunasi atsakas, reakcija į jų (politikų) sprendimą ir jie (politikai) viską mato ir girdi. Tai manau, čia toks neatskiriamas dalykas nuo to sprendimų priėmimo, tai vis tiek taip tobulėjime, jeigu tylėsi, nu tai reiškia viskas tinka, jeigu kažkas netinka, tai reiškia reikia kalbėti. (nr. 5). „Kaip bebūtų, tų mitingų ir protestų dėka, valstybė, kaip ir sujudinama, žiūrima, kad vis tik žmonėms yra svarbu kiti dalykai, negu jie nori mums įdiegti.“ (nr. 6). „Aš manau, tas išėjimas į gatves, turi tas veikti, neturi kitos išeities, kaip nereaguoti, jie (politikai) privalo, vienoks ar kitoks atsakymas turi būti.“ (nr. 8). „Aišku, jeigu žmonės išeitų su mitingu, su protestu, tai juos, greičiausiai, išgirstų.“ (nr. 10).

Taigi, Lietuvos sentikiai patys nėra linkę protestuoti, tačiau sutinka, kad protesto politika gali būti priskirta piliečių politiniam dalyvavimui. Svarbu, kad tokios politinio dalyvavimo praktikos išliktų įstatymų numatytuose rėmuose ir būtų kombinuojamos su konvenciniu politiniu dalyvavimu, konkrečiai dalyvavimu rinkimuose.

Pastatų užgrobimas ir smurtas prieš asmenis

Dėliojant informantų politinio dalyvavimo aspektus ryškėja, jog Lietuvos sentikiai dalyvauja ir supranta konvencinio politinio dalyvavimo, konkrečiai dalyvavimo rinkimuose praktikas. Kalbant apie protesto politiką, Lietuvos sentikiai nedalyvauja protestuose, tačiau kaip patys teigia, supranta ir toleruoja protestų dalyvius, tokį būdą veikti politikus.

Analizuojant Lietuvos sentikių santykį su nekonvenciniu politiniu dalyvavimu atsiranda trečiasis sąlyčio kelias – informantai nei dalyvauja nei supranta pastatų užgrobimą ir smurtą prieš asmenis kaip politinio dalyvavimo formas. Dauguma informantų kalba apie tai, kad nekonvencinio politinio dalyvavimo praktikos peržengia ribas ir negaili joms kritikos: „Nu ne, smurtas, aišku, čia nėra geras, jau čia jau peržengtos ribos, visur yra savo protingumo ribos, protingumo kriterijai, kurių negalima pereiti.“ (nr. 3). „Čia yra, visiškai peržengia proto ribas. Čia yra emocijų nevaldymas.“ (nr. 4). „Iš karto galiu pasakyti, kad aš prieš bet kokį smurtą, ar tai būtų fizinis ar psichologinis, tai savaime aišku, kad aš nesu linkusi galvoti, kad čia yra normalu.“ (nr. 5). „Kai eina ir griaua, muša žmones, tai aš to netoleruoju, man tai nepatinka.“ (nr. 7). „ten tai jau visiškai be jokių ribų, be nieko, tai tas man nelabai yra suprantama, kai parduotuvės yra griauamos, kai eina per gatves ir automobilius ten verčia, žmonės visiškai nekalti patiria nuostolius, tai ne, šito tai aš nesuprantu.“ (nr. 8).

Šioje vietoje informantai taip pat akcentuoja, jog tokios priemonės kaip pastatų užgrobimas ir smurtas prieš asmenis naudojamos tada, kai norima nuversti esamą teisėtą valdžią, kai kvestionuojama politinę sistemą ir žadama iš esmės pakeisti valstybės sanklodą: „Na, tokios priemonės dažniausiai būna tada, kai siekiama kažkokio perversmo, na, kad būtų visiškai pakeičiama visa politika, vadinamos tos viršūnės, kad būtų pakeistos.“ (nr. 2). „Čia gal kai teroristai rengia sąmokslą, kad nuverstų teisėtą valdžią <...> spaudžia oponentus. Čia kai bando nuversti teisėtą valdžią, tai aišku tai reikia stabdyti, gal yra kažkokie tai įstatymai, kuriais galima patraukti jį atsakomybėn.“ (nr. 10).

Tai pat dalis informantų mano, kad žmonės, kurie įgyvendinama nekonvencinio politinio dalyvavimo praktikas eina prieš savo valią, neretai patys nesuvokia savo veiksmų: „Te teroristai, gal juos kažko svaigina, gal jiems kažką pažadą.“ (nr. 1). „...gali būti, kad žmonės kartais nesupranta, jie galvoja, kad eina už laisvę, o ten išvis ne laisvę.“ (nr. 9). Kalbėti apie nekonvencinę politinę dalyvavimą informantams buvo itin sudėtinga, daliai sentikių atrodo, kad tokios praktikos vyksta kažkur labai toli ir tiesioginiai neliečia Lietuvos, tad ir informacijos, pavyzdžių pasisakymams nebuvo daug.

Taigi, Lietuvos sentikiai nemano, kad nekonvencinio politinio dalyvavimo praktikos yra tinkamas būdas piliečiams daryti įtaką politikai.

Lietuvos sentikio, kaip politinio dalyvio paveikslas

Lietuvos sentikis reguliariai domisi politika, jam atrodo, kad domėjimuisi politiniais klausimais nereikia konkrečių priežasčių, kiekvienam suaugusiam žmogui yra normalu domėtis savo šalies politika, nuo kurios neretai tiesiogiai priklauso piliečių kasdienis gyvenimas. Lietuvos sentikis mano, kad, teoriškai, piliečių vaidmuo politiniame šalies gyvenime yra svarbus, tačiau Lietuvos sentikis neįvardija konkrečių sričių, kuriuose piliečiai turėtų reikštis itin aktyviai. Ir bendrai, svarstymas apie tai, koks yra piliečių vaidmuo šalies politiniame gyvenime yra labai nekonkretizuotas, net paviršutiniškas.

Yra suvokimas, kad demokratinėje valstybėje piliečiai turi aktyviai reikštis, tačiau toliau ši mintis nėra plėtojama. Lietuvos sentikiui atrodo, jog Lietuvos piliečiai nėra linkę pakankamai dalyvauti šalies politikoje ir piliečių politinis dalyvavimas turi būti aktyvesnis, pirmiausia, per dalyvavimą rinkimuose. Lietuvos sentikis suvokia, kad piliečių politinis dalyvavimas yra dinamiški, aktyvūs piliečių veiksmai, nukreipti į politinės arenos dalyvius, siekiant daryti jiems įtaką.

Lietuvos sentikis dažniausiai politinį dalyvavimą sieja tik su dalyvavimu rinkimuose, labai retai susimąsto apie alternatyvias politinio dalyvavimo formas, tokias kaip narystę politinėse partijose, susitikimus su pareigūnais, peticijų pasirašymą, mitingus. Tokios politinio dalyvavimo praktikos kaip dalyvavimas rinkimų kompanijose, narystė profesiniuose sąjungose ir kitose organizacijose, politinės ir rinkiminės aukos, pastatų užgrobimas ir smurtas prieš asmenis sentikio neįvardijami kaip politinio dalyvavimo pavyzdžiai.

Lietuvos sentikis aktyviai dalyvauja visuose šalyje rengiamuosiuose rinkimuose, juos sieja su pilietiškumo išraiška, į rinkimus eina, kad atliktų pilietinę pareigą, juk yra šios šalies pilietis. Rinkimai Lietuvos sentikiui siejasi su geresniu gyvenimu, teigiamais pokyčiais. Prieš rinkimus Lietuvos sentikis išsirenka politinę jėgą, kurią žada paremti. Vienais atvejais sentikio apsisprendimas pasižymi stabilumu, jis pastoviai remia tos pačios partijos kandidatus, tačiau prisipažįsta, jog kartais jo nuomonę apie politikos favoritus gali ir svyruoti. Be abejo, Lietuvos sentikiui didžiausia rinkimų vertė atsiskleidžia, kai laimi jo remiamas kandidatas. Tačiau ne visada svarbu, kad laimėtų jo išrinktas kandidatas. Kartais užtenka tiesiog paremti „gerą“ žmogų, įvertinti jo ankstesnius darbus, nepaisant to, kad realių šansų laimėti kandidatas neturi.

Atskirai Lietuvos sentikis išskiria balsavimą per referendumą, kaip efektyvų būdą daryti tiesioginę įtaką politikai ir mano, kad verta šalyje organizuoti referendumus dažniau. Lietuvos sentikiui

dalyvavimas rinkimuose yra būtina politinio dalyvavimo forma ir jo asmenine nuomone, dalyvavimas rinkimuose turi poveikį valdžiai.

Lietuvos sentikis nedalyvauja šalyje rengiamosiose protesto akcijose, tačiau noriai dalinasi savo šalutinių požiūrių į protesto politiką. Sentikis palankiai žiūri į tokią politinio dalyvavimo formą, supranta protesto dalyvių motyvus. Lietuvos sentikiui protestas asocijuojasi su masine piliečių mobilizacija, nepasitenkinimu valdžios priimamiems sprendimams. Lietuvos sentikis mano, kad protesto dalyvis turi dalyvauti rinkimuose kartu su visais piliečiais ir jeigu šios politinio dalyvavimo formos neužtenka rūpimam klausimui išspręsti, tada verta organizuoti protesto akciją. Lietuvos sentikis nurodo, kad nepaisant stiprių susirūpinimų keliamų klausimų, protesto dalyvis turi gebėti kritiškai vertinti situaciją, o ne būti visapusiškai vedamas emocijų. Lietuvos sentikis pabrėžia, kad protestas turi vykti pagal įstatyme nustatytas normas, turint tam leidimą. Sentikis įsivaizduoja, kad protesto politika, kaip atskira politinio dalyvavimo forma irgi yra svarbi poveikio valdžiai forma ir politikai su didele tikimybe atsižvelgs į žmonių pasipriešinimą priimamiems sprendimams.

Lietuvos sentikis nedalyvauja ir nesuvokia pastatų užgrobimo ir smurto prieš asmenis kaip politinio dalyvavimo formas. Lietuvos sentikis nurodo, kad tokios praktikos naudojamos, kai siekiama iš esmės pakeisti valstybės politinę sanklodą, nuversti teisėtą valdžią. Lietuvos sentikiui itin sunku kalbėti apie nekonvencinės politinio dalyvavimo formas, nes jam atrodo, kas jos neturiu jokių sąsajų su Lietuva.

Išvados

XVII amžiuje, stačiatikių bažnyčios reformų pagrindu, skilo vieninga Rusijos stačiatikių bažnyčia. Atsirado skirtis tarp naujatikių ir sentikių. Sentikių noras išlikti ištikimiams senajam tikėjimui, iššaukė oficialios valdžios terorą ir tremtis. Tad XVIII amžiuje prasidėjo masinę sentikių emigraciją į Vakarų šalis, jų tarpe ir į LDK teritoriją, siekiant išvengti religinės priespaudos ir išsaugoti senąjį tikėjimą. Ilgainiui Lietuvos sentikių bendruomenė tapo neatsiejama Lietuvos istorijos ir kultūros dalimi.

Šiandien Lietuvos teritorijoje gyvena virš 20 tūkstančių sentikių. Didžioji šios religinės bendruomenės narių dalis gyvena didžiuosiuose šalies miestuose – Vilniuje ir Kaune, nemaža dalis koncentruojasi Utenos apskrityje. Pagal tautybę Lietuvos sentikiai priskiria save rusams. Akademiniam lauke daugiausia dėmesio Lietuvos sentikių bendruomenė sulaukia iš istorijos ir kultūros studijų. Socialinių mokslų nišoje darbų stokoja. Viena kita darbas analizuoja sentikių tapatybę, sentikių organizacijų veikimą.

Iš visų politinio dalyvavimo formų didžiausias dėmesys buvo skirtas dalyvavimui rinkimuose, protesto politikai ir pastatų užgrobimui, smurtui analizuoti. Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad Lietuvos sentikiai suvokia dalyvavimą rinkimuose kaip politinio dalyvavimo formą ir aktyviai dalyvauja rinkimuose. Tuo tarpu, sentikiai nėra linkę įsitraukti į protesto politikos akcijas, tačiau palankiai žiūri į protestų dalyvius, ši politinio dalyvavimo forma sentikiams irgi atrodo tinkanti. Tačiau kalbant apie pastatų užgrobimą ir smurtą, Lietuvos sentikiai nepriskiria tokias veiklas politiniam dalyvavimui ir, atitinkamai, nedalyvauja jose, itin kritiškai žvelgia į žmones, kurie įsitraukia į šias veiklas.

Tad Lietuvos sentikį galima priskirti balsuotojo politinio dalyvavimo tipui – jis domisi politika, visada dalyvauja rinkimuose, tačiau nesinaudoja alternatyviomis politinio dalyvavimo formomis.

Tyrimu buvo siekiama analizuoti, ne tik kokiomis politinio dalyvavimo formomis Lietuvos sentikiai siekia daryti įtaką politikai, bet ir kaip jie apskritai kalba apie politinį dalyvavimą. Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad normatyviai Lietuvos sentikiai tiki, kad politika daro tiesioginę įtaką piliečių kasdieniam gyvenimui, tad piliečiai turi būti suinteresuoti aktyviai reikštis politiniuose klausimuose. Tačiau praktikoje Lietuvos sentikiai pasitelkia tas politinio dalyvavimo formas, kurios nereikalauja kolektyvinių veiksmų, didelių išteklių sąnaudų, aukšto iniciatyvumo ir, atitinkamai, turi žemą poveikį valdžiai, nors patys sentikiai tiki, kad dalyvavimas rinkimuose yra aukšto poveikio valdžiai politinio dalyvavimo forma.

Tyrimu buvo užčiuoptas įdomus Lietuvos sentikių politinio dalyvavimo bruožas: teoriškai, sentikiai tiki, kad piliečiai turi aktyviai dalyvauti šalies politiniame gyvenime, tačiau dėl informacijos, įgūdžių trukumo, praktikoje vadovaujasi žemo poveikio valdžiai politinio dalyvavimo formomis. Štai toks disonansas tarp įsitikinimų ir veiksmų būdingas Lietuvos sentikių politiniam dalyvavimui, kuris gali būti paaiškintas istoriškai susiformavusiu šios etninės grupės uždarumu. Turint omenyje, kad Lietuvos sentikiai aktyviai dalyvauja šalies rinkimuose, ateities tyrimuose gali būti gvildenamos Lietuvos sentikių politinės preferencijos.

Literatūros sąrašas

- 1.) Erik Amnå ir Joakim Ekman, “Standby citizens: diverse faces of political passivity”. European Political Science Review, 6 (02), 2014
- 2.) Frėjutė – Rakauskienė Monika, Etninių grupių pilietinė mobilizacija Pietryčių Lietuvoje: baltarusių, lenkų ir rusų savanoriškos organizacijos, Lietuvos istorijos institutas, 2016
- 3.) Imbrasaitė Jūratė, Socialinis kapitalas ir politinis dalyvavimas Lietuvoje, Sociologija: Mintis ir Veiksmas, 2004
- 4.) Imbrasaitė Jūratė, Politinis dalyvavimas ir socialinė aplinka Lietuvoje, Sociologija: Mintis ir Veiksmas, 2002
- 5.) Imbrasaitė Jūratė, What types of participants?: patterns of political participation in Lithuania, VDU, 2010
- 6.) Ylevičius Vladimiras, sentikiai Lietuvoje <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-03-02-valdemaras-ylevicius-sentikiai-lietuvoje/78081>
- 7.) Juozaitis Justinas, Politinio dalyvavimo Lietuvoje ir Vokietijoje lyginamoji analizė 2000-2013 m., VDU, 2014
- 8.) Lietuvos sentikių bažnyčia, oficiali LSB svetainė <http://www.starover.lt/lt/>
- 9.) Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos gyventojų ir būstų surašymas 2011 https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/217110/Gyv_kalba_tikyba.pdf/1d9dac9a-3d45-4798-93f5-941fed00503f
- 10.) Pivoras Saulius, Presniakovaitė Karolina, Viešojo politika religinių bendruomenių atžvilgiu: tiesioginių subsidijų bei mokesčių lengvatų instrumentai Lietuvoje ir Latvijoje, VDU, 2016
- 11.) Potašenko Grigorijus, Sentikystė, <http://old.ldm.lt/Parodos/Sentikyste.htm>
- 12.) Potašenko Grigorijus, Lietuvos sentikių tyrimų tradicija: nuo demografijos link konfesinės istorijos ir sociolingvistikos, Vilniaus universitetas, 2007
- 13.) Petrylaitė Evelina, Kurčiųjų asmenų dalyvavimo Lietuvos politiniame gyvenime sąlygos ir veiksniai, Ekonomikos ir vadybos aktualijos, 2012
- 14.) Raugaitė Vaida, sentikiai vėlyvuosiu sovietmečiu ir nepriklausomoje Lietuvoje: žodinė istorija, VU, Istorijos fakultetas, 2014

- 15.) Riekašius Remigijus, Politinio dalyvavimo Lietuvoje bruožai, Pilietinė visuomenė: politikos įpilietinimo projekcijos, 2006
- 16.) Riekašius Remigijus, Politinis dalyvavimas: samprata ir tipologijos, Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto redakcijos kolegija, 2011
- 17.) Riekašius Remigijus, Politinis dalyvavimas, Poligrafija ir informatika, 2004
- 18.) Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas, 1995 m. spalio 4 d. Nr. I-1057, Vilnius
<https://religija.lt/religiniu-bendruomeniu-bendriju-istatymas>
- 19.) Savukynas Virginijus, Etnokonfesiniai santykiai Pietryčių Lietuvoje istorinės antropologijos aspektu, Lietuvos kultūros tyrimai, 2003
- 20.) Statkus Nortautas, Tapatybės politika etniniam konfliktui reguliuoti, Lietuvos kariuomenės karo kartografijos centras, 2018
- 21.) Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės,
<https://tmde.lrv.lt/lt/tautines-bendrijos/tautiniu-mazumu-organizacijos/rusai>
- 22.) Toločkaitė Greta, Politinio dalyvavimo specifika postdiktatūrinėse visuomenėse: Lietuvos ir Portugalijos atvejai, VU, TSPMI
- 23.) Visockaitė Asta, Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje politinis dalyvavimas, Socialinių tyrimų žurnalas, 2015
- 24.) Zelevaitė Martyna, Lietuvos rusų sentikių tapatybė arba kodėl „rusas rusui nelygus“?, TSPMI, 2017
- 25.) Синочкина Бируте, Речь как зеркало самоидентификации (староверы Литвы о себе) / Vilniaus universitetas, 2002

Summary

The features of Lithuanian Old Believers political participation

This article analyses the political participation of Lithuanian Old Believers. The main purpose of this study is to find out the common features of political participation, which are characteristic to this ethnic minority. The study is based on qualitative research, semi-structured interviews of Lithuanian Old Believers. It examines these criteria: the interest in politics; the definition of political participation; the role of citizens in political area; the attitude towards conventional, unconventional political participation and protest politics. The study shows that Lithuanian Old Believers are quite interested in politics, they comprehend the political participation only in a narrow sense, as participation in election. Theoretically they believe, that citizens ought to get involved in politics highly, though in practice they tend to choose the forms of political participation which have the lowest impact on government.

Priedai

Klausimynas

Ar domitės politika?

Kokiais politinių naujienų šaltiniais pasitikite?

Kas Jūs skatina domėtis politika?

Kaip manote, kas yra „piliečių politinis dalyvavimas“?

Kaip manote, Lietuvos piliečiai linkę dalyvauti šalies politiniame gyvenime?

Kaip manote, „idealiame pasaulyje“ koks būtų piliečių vaidmuo politiniuose procesuose?

Kaip manote, valstybė suteikia piliečiams galimybę dalyvauti šalies politiniame gyvenime?

Ar Jūs balsuojate?

Su kokiomis nuotaikomis einate į rinkimus?

Kaip Jums atrodo, balsavimas yra tinkamas, efektyvus būdas piliečiams dalyvauti politikoje?

Ar Jūs dalyvaujate protesto politikoje?

Kaip Jums atrodo, protesto politika yra tinkamas, efektyvus būdas piliečiams dalyvauti politikoje?

Koks Jūsų požiūris į pastatų užgrobimą, smurtą prieš asmenis kaip politinių tikslų siekimo būdą?

Interviu nr. 1

Sakykite, ar Jūs apskritai domitės politika?

Žinokite, nelabai.

Bet gi ko gero žinias kartais pažiūrite?

Ne, tai be abejo, su draugais pasišneki, su kolegomis, ten, kad visiškai miškas ta politika, tai aišku kad ne. Bet šiaip kai būna, kad ten ištiesai žiūri žinias ar klausosi, ar galbūt, ten kažkaip tiesiogiai žiūri kur su Seimu, tai jau tikrai ne.

Supratau, o iš kokių šaltinių sužinote apie politines naujienas?

Dažniausiai Delfi kokia ten, 15min, nu ir sakau, draugai.

Kaip Jūs manote, kas yra piliečių politinis dalyvavimas?

Piliečių koks dalyvavimas?

Politinis, politinis dalyvavimas.

Nu žinokite, neįsivaizduoju, nu manau, tarkime, šiuo atveju su šituo koronavirusu, galėtų būti piliečių politinis dalyvavimas, nu tiesiog tokiose globaliniuose klausimuose, nežinau kaip čia dar. Vat koronavirusas būtų tikrai toks atvejis, kai piliečiai galėtų kažką tai pareikšti ir padalyvauti ir tarkime, siūlyti politikams kažką tai.

Iš tikrųjų esate visiškai teisi, apie tai dabar su Jumis plačiau ir pakalbėsime. Kaip Jūs manote, ar Lietuvos piliečiai pakankamai dalyvauja politikoje?

Yra žmonių, kurie daug domisi ir tikrai manau, jie dalyvauja, bet dauguma, tikriausiai, jie nežino, kad gali dalyvauti tame politiniame gyvenime.

Tai manote, kad nedalyvauja dėl to, kad nežino kad gali dalyvauti?

Gal dėl nenoro žinoti. Suprantate, kad yra žmonių, kurie viskuo domisi ir visur kišasi ir visur viską vat bando išknisti. O yra vat tokie, kurie tiesiog gyvena, nu ir gyvena. Ir jeigu kas nors nepasakytų, kad, nu pavyzdžiui, skambina man draugas ir sako : „o vat tu žinai, kad tu gali vat ten kažką nuveikti?“ Na, kažkaip taip.

O kaip Jūs manote, valstybė suteikia galimybę piliečiams dalyvauti politikoje?

Čia labai įdomus klausimas, tikriausiai, yra sudarytos, nes kuo toliau, tuo daugiau yra visokių atsižvelgimų į visus žmones, ir žmones su negalia, tai manau, kad valstybė yra tikrai sukūrusi pagrindą, kad piliečiai galėtų tai daryti.

Tai tiesiog piliečiai patys iš savo nežinojimo nesinaudoja tom galimybėmis?

Taip, taip, taip. Nu matote, jūs manęs klausiate ir aš irgi nežinau kaip yra iš tikrųjų, bet aš manau kad tikrai, nes šiuo metu yra į viską labai kreipiamas dėmesys.

Supratau, dar norėčiau su Jumis pasikalbėti apie balsavimą. Sakykite, ar apskirai balsuojate?

Taip, taip, taip.

Tai žinote, kad pas mus yra nacionaliniai, savivaldos ir Europos Parlamento rinkimai, tai sakykite, kurie Jums yra svarbesni?

Prezidento. Ne, šiaip iš tikrųjų ir savivaldos yra, turėtų būti svarbesni, na šiaip visi svarbus. Aišku ir Europos Sąjungos, kaip Lietuva atrodo Europos Sąjungoje, ką Lietuva galėtų padaryti Europos Sąjungoje, ką Lietuva galėtų išreikalauti iš Europos Sąjungos, be abejo svarbu, kokie žmonės tai darytų. Kaip ir savivaldoje irgi tas pats, yra svarbu, nes tie žmonės kaip ir valdo tą teritoriją, tu jais ir pasitikėti turi. Šiaip net nežinau kas svariau, gal vis dėl to savivaldos, nes, nu kaip, Europa yra toks didelis daiktas, didelis vienetas teritorinis, o jau savivalda yra mažesnis ir jisai daugiau gal gali pasiekti tiesiog.

Supratau, o kai Jūs manote, toks politinis dalyvavimas kaip rinkimai ar čia yra tinkamas būdas savo pozicijai išreikšti?

Manau, kad visai geras čia būdas.

Supratau, ir, ko gero, žinote, kad dabar visoje Europoje vis daugiau atsiranda tų protestų bangų, kai žmonės išeina į gatves ir per protestus reiškia savo poziciją. Kokia Jūsų nuomonė apie tai? Kodėl žmonės tai daro?

Na, iš vienos pusės, čia gal yra žmonių nemokėjimo kitaip išreikšti savo nuomonę, gal net gi tokio beviltiškumo, nes jo negirdi, jisai beldžiasi į visas duris, jo negirdi. Bet čia manau daugiau galėtų būti tas protesto organizatorius. O visi kiti šiaip eina ten, iš idėjos, tarkime, juos kažkaip sugundo, suvilioja ir eina. O dažniausiai, aš taip manau, yra vienas žmogus, ar keli, kurie kažką bandė pasiekti, to nepasiekė normaliais keliais ir tada nuėjo tą protesto akciją rengti.

O kaip Jūs manote, protestas yra geras būdas paveikti politikus?

Būdas gal ir geras atkreipti į save dėmesį, bet nebūtinai politikai įsiklauso į tą tavo nuomonę, kaip ir su tais sunkvežimiais, važinėjančiais po Vilnių, po Lietuvą. Nu tai gi vis vien nieko nepasiekė. Be abejo, be abejo, dėmesį atkreipti yra geras būdas.

Jūsų asmenine nuomone, kas yra efektyviau: nueiti prabalsuoti ar visgi radikalesnių veiksmų imtis?

Efektyviau, aišku, yra radikalesnių veiksmų imtis, bet ar jų reikia klausimas. Šiaip labai nesinori ypač kai žiūri žinias ar ten skaitai apie tas pačias Turkijas, ten kur žmonės labiau emocionalesni ir kurie eina iš karto protestuoti, neįsiklauso, neįsigilina, gal ten valstybė, vyriausybė gal sprendžia kažką tuo momentu jau, o jie iškart užsiliepsnoja ir bėga jau triukšmauti. Gal iš tikrųjų, pirma reikia prabalsuoti ir žiūrėti, kaip ten jau kas. Jeigu jau nepavyks tas būdas, tada jau galima kažkokią protesto akciją pareikšti, susiorganizuoti.

O kaip Jūs manote, jeigu kalbėtume apie Lietuvą, ne apie Turkiją, Lietuvoje žmonės linkę protestuoti?

Lietuvoje žmonės ramesni. Ten yra tiesiog tas Pietų šalių tas, kaip jisai, mentalitetas ir jau visai kitas požiūris jų yra.

Bet vat kaip ir Jūs sakėte, kad Lietuvoje piliečiai daug ko nepatenkinti, bet vis vien neina kitaip reikšti savo nuomonės, yra toks dalykas, ar ne?

Yra yra yra, be abejo, yra. Ir yra kad negali pas viršininką nueiti, pasakyti, kad jam blogai, negali nueiti ten dar kažkur, pasakyti. Jisai dirbs, kentės, tas vargšas žmogelis.

Ir paskutinis klausimas, kaip Jūs manote, toks reikalas kaip pastatų užgrobimas, smurtas prieš asmenis čia yra tinkamas būdas daryti įtaka politiniams procesams?

Ne ne ne, čia jau tikrai ne.

O kai kodėl tas vyksta?

Te teroristai, gal juos kažko svaigina, gal jiems kažką pažadą. Kitas variantas, jiems gali kažko grasinti. Pavyzdžiui, toje pačioje Turkijoje, labai yra svarbus tas šeimos, labai jų yra gerbiama šeima, tai jei grasina ten kažką padaryti tavo mamai ar tėčiui, tai manau to yra kruopelytės tokios. Ir su ta religija, jie visai kitaip žiūri į tuos savižudžius.

Interviu nr. 2

Sakykite, ar Jūs apskritai domitės politika mūsų šalyje?

Iš tiesų, toks kaip domėjimasis, nepasakyčiau, kad aš domiuosi, bet kai skaitau spaudą, tai, tai, kas susiję su politika, tai dažnai paskaitau, taip, kad ieškočiau kažkokios papildomos informacijos, taip nėra.

Supratau, o iš kokių šaltinių Jūs skaitote?

Na, šiuo metu yra pagrinde visi internetiniai portalai, Delfi, Lietuvos rytas.

Sakykite, kaip Jums atrodo, kas yra piliečių politinis dalyvavimas?

Šiaip manau, kad yra pasyvus dalyvavimas, nes jeigu mes žiūrėtumėme kokie yra mūsų visuotinių rinkimų dalyvavusių piliečių, na, procentai, kiek jų dalyvavo, tai matome, kad yra pasyvus dalyvavimas. Daugiau jie mėgsta pašnekėti, negu kažką padaryti ir priimti sprendimą.

Čia piliečius turite omenyje?

Taip, piliečiai.

O pats procesas, piliečių dalyvavimas, kaip apibūdintumėte?

Aj, piliečių dalyvavimas, tai aš kaip čia suprantu čia pačia frazę, tai manau, kad vat būtent tas ir rinkimų dalyvavimas, dalyvavimas rinkimuose, tada, galbūt, priklausymas kažkokioms politinėms partijoms, organizacijoms.

Iš tikrųjų esate visiškai teisi, politinis dalyvavimas ir yra priemonių rinkinys, kuriuo piliečiai siekia daryti įtaką politiniams sprendimams. Kaip Jūs manote, ar žmonės Lietuvoje linkę dalyvauti, daryti įtaką politiniams procesams?

Tai kad nelabai jie linkę dalyvauti.

Supratau, čia realybėje, o vat teoriškai koks Jūsų manymu yra piliečių vaidmuo priimant politinius sprendimus?

Na, kadangi mes turime demokratinę santvarką mūsų šalyje, tai piliečių turėtų būti, na, aktyvesnis tas dalyvavimas, nes vis tik piliečiai irgi turi pakankamai didelį svarbą priimant vienokius ar kitokius

sprendimus arba deleguojant tuos mūsų seimūnus į Seimą, kur yra grynai įstatymų kūrimas ir leidyba. Tai jeigu mūsų piliečiai būtų aktyvesni, tai gal būtų mums ir geriau.

O kaip Jūs manote, pačios valstybės sudarytos sąlygos tam piliečių politiniam dalyvavimui?

Man atrodo, valstybės iš tiesų yra sudarytos sąlygos tam dalyvavimui, nes galima prisijungti prie bet kokios politinės partijos, nereikia ten turėti kažkokių ypatingų galių, tiesiog jeigu nori, gali laisvai prisijungti. Tada, kalbant apie balsavimą, iš tiesų sudaromos labai geros sąlygos, nes yra galimybė ir balsuoti prieš rinkimų dieną ir rinkimų dieną yra tikrai patogus laikas ir dabar kalbant apie elektroninį balsavimą, tai vėl gi, labai gerai, kad tie, kurie tikrai neturi galimybės nuvykti prabalsuoti į tam tikras vietas, tai galės tai padaryti elektroniniu būdu. Tai valstybė manau, tuo tikrai rūpinasi ir suteikia visas sąlygas.

Sakykite, ar Jūs balsuojate? Jei taip, tai kokie rinkimai Jums atrodo svarbesni ir kodėl?

Aš iš tikrųjų stengiuosi dalyvauti visuose rinkimuose, aš manau, kaip pilietis, turiu kaip ir tokią pareigą prabalsuoti taip, kaip aš galvoju, mums visiems, mūsų valstybėje gyvenantiems piliečiams būtų geriau. Dažniausiai, balsuoju už tuos pačius žmones, kurie turi jėgų ir idėjų kažką tai toliau padaryti Lietuvos labui, tai čia yra viena iš didžiųjų partijų, tai jie patenka į Seimą, tai tikrai kažkokius sprendimus siūlo, įgyvendina ir aš jaučiuosi taip, kad mano balsas išgirstas.

Šalia rinkimų, narystės politiniuose partijose žmonės neretai renka protesto kelią savo politiniams tikslams pasiekti. Tai sakykite, koks Jūsų požiūris į protestus?

Šiaip aš iš tikrųjų nelabai suprantu tokių žmonių, kurie neina į balsavimą, bet po to dalyvauja tokiuose protestuose, nes jeigu jie nueitų į balsavimą ir pareikštų savo nuomonę kartu su kitais piliečiais, tai, galbūt, į jų nuomonę irgi būtų atsižvelgta, o jeigu ir nebūtų ir jie tikrai jaučia, kad daug jų idėjų nėra įgyvendinama, tai galbūt jiems tada patiems reikėtų galvoti, kurti politinį judėjimą.

Tai manote protestai nereikalingi kaip politinio dalyvavimo forma?

Na, jie vienaip ar kitaip įtakoja politiką, čia kaip pasipriešinimas esančiai tvarkai, kažkokiems įstatymams. Aš manau jie ten eina, nes jaučiasi neišgirsti, o jeigu jie nori būti išgirsti, tai jie patys turėtų kažkaip kitaip daryti, nes mes galime iš tikrųjų paburbėti, pabumbėti, bet jeigu norime, kad kažkas pasikeistų, turime veikti.

Tai matote, kad yra svarbu ir ramus balsavimas ir tokios protesto akcijos?

Taip, reikėtų, pirmiausia, eiti, dalyvauti rinkimuose, nes mes šiandienai turime tikrai labai platų spektrą politinių jėgų, kurie dalyvauja rinkimuose, bet dažniausiai, tie kurie būna tokie radikalesni, jie dažniausiai nieko nelaimi, tai jeigu tie visi protestuotojai pas juos nueitų, nu ta prasme už juos nueitų, prabalsuotų, tai gal jie ir perliptų kartelę, patektų į Seimą ir taip toliau.

Kaip Jums atrodo, pastatų užgrobimas, smurtas prieš asmenis, ar tai yra kelias politiniams tikslams siekti?

Na, tokios priemonės dažniausiai būna tada, kai siekiama kažkokio perversmo, na, kad būtų visiškai pakeičiama visa politika, vadinamos tos viršūnės, kad būtų pakeistos. Nes mes ir iš istorijos matome, kad tai duoda tam tikrą vaisių, bet jei aš bučiau tame pastate, tai man tas būtų nepriimtina ir vis tik manau, kad reikėtų kalbėtis ir kažkokiais kitais būdais ieškoti kompromiso, o ne tokiais radikaliais.

Interviu nr. 3

Sakykite, ar Jūs apskritai domitės politika?

Tiesa sakant, labai nedaug.

O Jūs niekada negalvojote, kas Jūs skatina bent minimaliai domėtis politika?

Aplamai įdomu, šiaip įdomu, kas vyksta gyvenime, grynai iš to, kad suprasti, kas vyksta pasaulyje, kas vyksta Lietuvoje.

O kokius šaltinius skaitote?

Nu, pagrinde skaitau tuos internetinius puslapius, Delfi, Lietuvos rytas, 15 minučių.

Kaip Jūs manote, kas yra piliečių politinis dalyvavimas?

Piliečių politinis dalyvavimas... nu domėtis turbūt, kas vyksta šalyje, būti pilietiškam, nežinau, gal, savo teisės ginti.

Iš tikrųjų esate visiškai teisi, čia ir yra priemonės, kuriomis paprasti piliečiai stengiasi daryti įtaką politiniams sprendimams. Tai dabar apie tai plačiau ir pakalbėsime. Noriu Jūsų paklausti, kaip Jums atrodo, ar žmonės Lietuvoje aplamai linkę dalyvauti politikoje?

Šiaip yra pas mus tokių, nemažai, tokių aktyvistų, bet šiaip manau, tokių mažesnė dalis, didesnė dalis tai nelabai, kadangi didesnė dalis manau, nelabai pasitiki, tuo, kas vyksta ir netiki, kad galima kažką pakeisti.

Supratau, o kaip Jūs manote, teoriškai, idealiame pasaulyje, koks yra piliečių vaidmuo priimant politinius sprendimus?

Nu, turbūt, jeigu norime, kad kažkas pasikeistų, mes neturime sėdėti ir tylėti, vis tiek turime ir kažką rašyti ir sakyti, ir tas pačias peticijas, jeigu kažkas nepatinka kažkur, tai prisidėti, nesėdėti, netylėti, jeigu, pavyzdžiui matome, kad kažkas kelia klausimą, tai, turbūt prisidėti, jeigu tau aktualus tas klausimas, kažkaip aktyvais veiksmais dėl tų pačių peticijų pasirašymo, nes tai jo, jei sėdėsi, tai nieko čia ir nebus, koks čia pilietiškas, joks pilietiškas. Tai manau kad aišku, reikia kovoti.

Bet tokia įdomi situacija, viena vertus, kalbame apie pilietiškumą, tačiau kita vertus, dauguma žmonių nėra aktyvūs. Kaip Jūs manote, kur slypi to priežastis?

Gal netiki, kad rezultata duos, gal, turėjome tokių pavyzdžių, kai norėjome pakeisti kažką, bet niekas negirdi tos tautos.

Kaip Jūs manote, ar pati valstybė sudaro sąlygas tam piliečių politiniam dalyvavimui?

Čia, manau priklauso nuo žmogaus. Galimybės tai visada yra. Nes galima kreiptis, net gi į tą Konstitucinį Teismą, galimybės tos yra, tik tais čia patiems žmonėms reikia būti aktyvesniems, reikia patiems daugiau iniciatyvos turbūt.

Čia Konstitucinį Teismą paminėjote, o galbūt dar yra pavyzdžių?

Ne, tai čia aišku, Konstitucinis Teismas čia jau kraštutinis, bet gi galima kreiptis į tas pačias institucijas, galima gi kreiptis, visos galimybės yra, čia tikrai išanalizuos tą kreipimąsi ir pateiks motyvuotą atsakymą, tai galimybės jos aišku yra, čia tik tais nuo paties žmogaus priklauso, kaip jisai čia eis, kovos.

Tai dabar pakalbėsime apie rinkimus, sakykite, ar apskritai dalyvaujate rinkimuose?

Taip, dalyvauju.

Mes gi turime ir nacionalinius ir vietos savivaldos ir Europos Parlamento rinkimus, tai sakykite, ar Jūs juos skirstome pagal svarbumą?

Man aišku svarbesni yra Prezidento ir Seimo rinkimai, nu gal šiaip daugiau Seimo, nes kažkaip Seimas leidžia tuos įstatymus, įstatymų leidyba.

O niekada negalvojote, su kokiomis nuotaikomis einate į rinkimus?

Nuotaikos tai vis tiek tokios, kad norisi geresnio to gyvenimo, vis tiek ten paklausai tų kompanijų, kas tau yra aktualu, kaip, kas šneka, ką pažada, na, ir tiki to, tiki kad bus geresnis tas gyvenimas, turi savo kažkokį kandidatą išsirinkęs ar kelis kandidatus, jeigu čia Seimas ir tada jau eini ir balsuoji, su tam tikrą nuostatą, kaip sakant, vis tiek turi tą tokį nusistatymą išankstinį.

Noriu su Jumis dar pasikalbėti apie protestus, piliečiai neretai renkasi protesto kelią savo politiniams tikslams pasiekti. Tai sakykite, koks Jūsų požiūris į protestus? Ar tai yra efektyvu?

Nu, kaip sakant, aišku, jie parodo savo pasipriešinimą, savo poziciją išreiškia tokių būdų ir reikia gerbti tą poziciją, nežinau, ar valdžia atsižvelgia į tai, ko gero, greičiausiai atsižvelgia. Čia kaip jo, protestas, kaip savo pozicijos išreiškimas, viešas, tai nežinau, man tai atrodo, kad visos tos pozicijos, kaip kam, ta prasme, čia labai individualus dalykas, čia, kaip sakant, labai aštri reakcija, matyt, tam žmogui labai skaudus tas klausimas ir galima suprasti jį.

O čia kaip ir Jūs kalbėjote apie pilietinę visuomenę, tai kaip Jūs manote, demonstracijos, mitingai, piketai ir streikai jie įsipaišo į pilietinės visuomenės paveikslą?

Taip, taip, čia yra pilietiškumas, nes jo, jie dalyvauja gyvenime, jie ne taip kad sėdi ir tyliai, vadinasi jie serga, jiems rūpi tie klausimai, tai jo, manau čia apima pilietiškumą.

Iš mano pusės liko paskutinis klausimas, kaip Jūs manote, pastatų užgrobimas, tiesioginis smurtas prieš asmenis, ar čia yra tinkamas kelias piliečiams kaip politinio dalyvavimo forma?

Nu ne, smurtas, aišku, čia nėra geras, jau čia jau peržengtos ribos, visur yra savo protingumo ribos, protingumo kriterijai, kurių negalima pereiti, čia jau tikrai nepriimti tokie dalykai, negalima smurtauti, čia, visi žinome, kad yra baudžiama, nesvarbu, koks čia tikslas tavo, čia jau nepriimtini dalykai, negali to būti. Vis tiek, turime gerbti vieni kitus ir kažkaip kitais būdais išreikšti savo mintis ir savo poziciją. Jokiais būdais čia nepateisinama.

Interviu nr. 4

Sakykite, ar Jūs domitės politika?

Domėjimasis yra.

O niekada negalvojote, kas Jūs skatina domėtis?

Tai žinojimas apie būsimą šalies santvarką, nes kiekvienas jų sprendimas įtakoja tolimesnę veikos raidą, valstybės raidą, o mes, savo eilėje, iš jų sprendimų darome savo sprendimus.

O galbūt tam tiktos atskiros politikos sritys daugiau domina?

Kažkiek daugiau dėmesio yra skiriama švietimui, kadangi yra šeimos vaikai, kuris vienas jau lanko mokyklą, kitam greit reikės lankyti mokyklą, tai švietimo klausimai yra patys aktualiausi.

O sakykite, kokiais šaltiniais pasitikite?

Pagrindinis popierinis laikraštis Verslo žinios, kuris yra darbe skaitomas, po to iš tinklapių pagrinde Lietuvoje yra 15 min.

Kaip Jums atrodo, kas yra piliečių politinis dalyvavimas?

Man atrodo, piliečiams turi būti siekimas ir dalyvavimas savivaldoje, ta prasme mes galime bandyti ten bendrai Respublikos mastu žiūrėti ten švietimo problemas ar sveikatos, bet labiausiai mums domina, tarkime man, tai Vilniaus miesto reikalai, kaip Vilniuje yra sudėlioti tie švietimo klausimai, neformalaus ugdymo klausimai, kaip Vilniuje sudėlioti ir įgyvendinti tarkime, ten dviračių takų sprendimai, nes visi piliečiai už tuos visus sprendimus moka mokesčių pavidalu, tai tada reikia puikiai žinoti, už ką mes mokame ir kaip mes galime tuo naudotis ir išnaudoti.

Iš tikrųjų esate visiškai teisus, piliečių politinis dalyvavimas ir yra priemonių rinkinys, kuriuo eiliniai piliečiai siekia daryti įtaką politiniams sprendimams. Tai dabar norėčiau Jūsų paklausti, kaip Jums atrodo, ar Lietuvos piliečiai pakankamai įsitraukia į politinį dalyvavimą?

Manau, kadangi valstybė gyvena, vystosi, juda į priekį, tai gaunasi, gal ir viena kita forma pakankamai dalyvauja, tiesiog pas mus, mūsų ta dalyvavimo forma yra skirtinga nei kitų Europos šalių, ypač Pietų Europos šalių, pas mus nėra ten, protestų, demonstracijų ir visų tų didelių emocijų, bet pas mus pasireiškia gal greitai, kad jeigu kokie nors politikai, net ir įtakingi, net ir charizmatiški ilgainiui daro kažkokias korupcinės veiklas, nesvarbu ten, ar jie yra oficialiai nuteisti toje veikloje ar nenuteisti, bet tas iškyla į paviršių tos jų visos veiklos ir žmonės tiesiog balsuodami tuos sukompromituotus asmenis tiesiog išmeta iš tos kasdieninės politikos. Nu kaip pavyzdys Zuokas. Jis buvo labai charizmatiškas, labai veiklus, labai energingas ir kas atsitiko, nepaisant jo didelių pastangų jis dabar į Vilniaus miesto mero kėdę grįžti negali, jis tiesiog yra išmestas. O grįžtant prie to mūsų dalyvavimo, piliečiai mūsų yra normalus žmonės, jie yra pastabūs, yra daug, konkrečiai Vilniuje konkuruojančių, kai čia pavadinti, bendruomenių, gal taip, kurie, kai vieni yra prie valdžios, akivaizdžiai juos stebi ir laukia, kur jie suklups ir tada jau viskas išlenda į paviršių. Tai tas dalyvavimas, manau, yra normalus.

O kaip Jums atrodo, tas piliečių politinis dalyvavimas yra tinkamo lygio? Ar vis tik daugiau turėtumėme prisidėti prie politinių klausimų?

Pirmiausia, manau reikėtų pasižiūrėti į tokį dalyką, kai pačių piliečių sąmoningumo lygį. Kas iš to, kad tarkime, tokie žmonės, kuriems nieko nereikia, kurie tik skundžiasi ir patys nieko nedaro pradės reikštis net ir savivaldos lygmeniu? Kita vertus, žmonės, kurie turi tą vadinamąjį kritinį mąstymą ir jie nori, mato, ko reikia siekti, kur reikia eiti, tai jų gali būti ir nedaug, bet jų balsas turi būti įvertintas. Tai tas dalyvavimas toje politikoje, jeigu piliečiai yra brandūs, atsakingi, tai taip, mes visi galėtumėme vos ne kiekvienu klausimu vakarais atėję iš darbo spręsti vietoje Vilniaus miesto savivaldybės administracijos visas tas problemas, vos ne įstatymus referendumu būdu rengti. Bet kadangi to sąmoningumo, ta prasme niekada tą kritinę masę žmonių nebus labai sąmoningi ir panašiai ir daugeliui bus neįdomu, tad tada, vadinasi, turi būti kažkoks atstovavimas. Man atrodo, reikia duoti kanalą, erdvę, tokiems žmonėms, kurie vat turi idėją, jis atėjo, išsipasakojo, kiti ją išgirdo ir tada arba įgyvendina arba neįgyvendina. O taip, kad kiekvieną dieną kiekvienas spręstų tą bėdų spektrą, tai nieko nebus iš to gero. Nes didelė masė žmonių, jie reiškiasi tik tai minioje, o kai nutildai minią ir sakai, dabar šnekame po vieną, tai visi tyli. Tai tokiems žmonėms nereikėtų dalyvauti politikoje.

Supratau Jūsų požiūrį. O sakykite, kaip Jums atrodo, pati valstybė suteikia sąlygas piliečių politiniam dalyvavimui?

Šiaip, iš principo, kai pas mus yra ta demokratija, tai faktas, kad gali pasitelkti tas pačias naujas technologijas, tą patį Facebooką, duodi idėją, su didesniu, mažesniu aprašymu, jeigu ta idėja tinka visuomenėje, tai greitai pasklinda ji. Tai kaip ir neriboja ta demokratija to dalyvavimo, represijų netaiko, galima sakyti nei skatina, nei engia, tiesiog turi galimybę.

Supratau, dabar norėčiau pasikalbėti su Jumis apie rinkimus, balsavimą. Sakykite, ar apskritai balsuojate?

Visą laiką.

Turime ir nacionalinius ir vietos savivaldos ir Europos Parlamento rinkimus. Jūs skirstote juos pagal prioritetą?

Vienodai svarbus yra visi, bet labiau dėmesys yra skiriamas miesto ir po to Seimo rinkimams.

O niekada negalvojote, su kokiomis nuotaikomis einate į rinkimus?

Paprastai, iki tos dienos žinai, kodėl nori balsuoti už vienos ar kitos partijos kandidatą, eini į tą, kad atlikti pareigą, bet neini į rinkimus su tokiu kad, aai, čia nuo manęs niekas nepriklauso, ne, eini, tai politinė jėga žinai kokia.

O pastoviai už tuos pačius kandidatus balsuojate ar vis tik svyruoja Jūsų pasirinkimai?

Svyruoja, nes, taip sakant, kas dirba, tas daro klaidas, lygiai taip pat ir tie, kas dalyvauja rinkimuose kartais prašauna su tuo savo, kaip sakyti, pasirinkimų ir per tą kadenciją pamatai, kad, taip, prašovei, jie ten prisidirbo ir reikia tada kažką kitką galvoti.

O kaip Jūs jaučiate, balsavimas yra efektyvus būdas piliečiui kaip politinio dalyvavimo forma?

Taip, yra tas normalus būdas, nu koks, toks pusiau pasyvus, politikoje dalyvauji, eini į rinkimus, galvoji, kad nuo tavo balso priklauso kažkas, nes ateina tik 30 procentų, du trečdaliai pagalvojo, kad nereikalinga jų nuomonė ten valstybei ar miestui, o aš kaip ir visą laiką suprantu, kad čia yra reikalingas daiktas, balsavimas. Jeigu nori gyčiau į politiką lįsti, tai tada, prašau, apsispręsk dėl partijos, judėjimo, eik į aktyvius narius ir tada jau dalyvauk kasdieninėje veikloje.

O galbūt pats svarstėte prisijungti prie politinės partijos, judėjimo?

Ne, tokių ilgų ir nuoseklių minčių, kad reikia prie jų prisijungti kol kas nebuvo, čia tiesiog grįžtant prie sentikių gyvenimo būdo ir panašiai, kad mums, esi auklėtas taip, kad šeima yra brangiausia vertybė, tai dirbi, eini į šeimą ir būni su šeima, tai dar papildomai skirti laiko partinei veiklai yra sudėtinga.

O koks Jūsų požiūris į politinius protestus?

Nu, žmonės kaip suprantu nedaro, dėl baimės, dėl tų 90 ujų metų, kada buvo labai didelė neapibrėžtis, pavojus iškilęs pirminiams žmogaus poreikiams. Tai visą tą baimę jie prisimena ir nelabai jie nori veržtis į tuos protestus. Kaip jaunimas daro, tai jie protestuoja savaip, gali ir nebūti to protesto, kur ten

su transparantais eisim ar dar kažkas tokio, protestas yra paprastas, atsidarė Europos Sąjungos sienos, visa karta paėmė ir išvažiavo. Verslas nesugebėjo duoti jiems sąlygų, kurių jie norėjo, jie paėmė ir išvažiavo. Vat ir protestas. Jie galėjo vaikščioti centrinėmis miesto gatvėmis, duokite mums didesnio atlyginimo, bet jie paėmė ir išvažiavo.

Tai kaip suprantu, vyresniajai kartai protestai kelia nerimą, o jaunimas renkasi savo protesto kelią?
Nu čia tik vienas iš pavyzdžių. Jie elgiasi, kaip sakyti, konkrečiais veiksmais, jie protestuoja po vieną ir iš pradžių tai, gal atrodo, kad tas protestas yra mažiau reikšmingas. Bet jeigu jų iš tikrųjų yra sprendimas tas blogas ir tokių žmonių, protestuojančių po vieną susirenka kažkokia masė, tai efektas pajuntamas irgi yra labai geras, geresnis nei nuo to, jeigu kažkas tai vieną dieną pavaikščiojo ten su demonstrantais ir parėkavo. Čia reikia žiūrėti nestandartiškai. Čia kaip buvo iškilęs skandalas su režisieriumi. Tai koks sprendimo būdas, nu, viena vertus, jis yra visikai juokingas, nežiūrėti to režisieriaus filmų. Visiškai juokingas, kas čia taip, mes geriau praeisime miesto gatve ir pasakysime, kad tas režisierius yra niekšas. Nu praėjo, jis tą dieną išvis buvo kitur, iš jo pasijuokė ir viskas, už mėnesio visi užmiršo, nes naujas koks skandalas ir režisierius grįžo. Bet, kažkas tai tyliai sau pasakė, šito režisieriaus darbai man dabar jau nebeįdomus. Jis tuo pasidalino Facebuke, surinko dar 10 žmonių ir jie nežiūri, nu lyg tais, maža įtaka. Bet, jeigu tokių žmonių kiekviename mieste susirenka, susirenka, po kuriuo laiko dar kažkoks straipsnis išeina ir vis dėl to, va, yra bendruomenių, žmonių, kurie nesirenka jo darbus. Kino teartai sako režisieriui, jo filmai neįdomus, jis nesusirinks tiek žmonių, kiek ant kitų filmų ir tada, tas režisierius, kaip sakant, eina už borto. Tai vėl gi gaunasi, protesto, kaip ir tokio nebuvo gatvėje, bet faktas yra, režisierius tampa nebereikalingas.

Tai jeigu mes visą tai perkeltumėme į politinę plotmę, tai tiesiog užtenku nebalsuoti, neremti to kandidato?

Faktiškai, taip, pirminis žingsnis toksai yra.

Supratau Jūsų poziciją. Sakykite, kaip Jūs vertinate tokius veiksmus kaip pastatų užgrobimas, tiesioginis smurtas prieš asmenis? Ar tai yra politinio dalyvavimo kelias?

Čia yra, visiškai peržengia proto ribas. Čia yra emocijų nevaldymas. Čia galime daryti sąsajas su Ukraina. Šalis šešis metus atgal pradėjo tą Danbaso istoriją, vieni vagis pakeitė kitus vagius ir niekas jų daugiau neremia. Šeši metai, čia ilgiau nei kadencija.

Interviu nr. 5

Sakykite, ar Jūs domitės politika?

Mažai.

O galbūt kažkokios konkrečios sritys daugiau domina?

Šiaip visikas po trupučiuką, bet dabar, gal daugiau sveikata.

O niekada negalvojote, kas Jūs skatina domėtis politika?

Kai iškyla klausimų, gal taip. Arba aišku, kai straipsnis užkabina pagal pavadinimą, nu ir šiaip, įdomu.

O kokiais šaltiniais pasitikite?

Nu šiaip žinios, ir spauda, nu, internetinė aišku.

Kaip Jums atrodo, kas yra piliečių politinis dalyvavimas?

Tai manau, kai komentuoja, reiškia savo pastabas, teikia pasiūlymus kokius nors. Nu, neieško tik tai, kas yra blogai, bet jeigu turi pasiūlymų, tai turi pasakyti tada kaip turi būti arba kaip būtų geriau.

Esate teisi, iš tiesu, politinis dalyvavimas ir yra priemonių rinkinys, kuriuo eiliniai piliečiai siekia daryti įtaką politiniams sprendimams. Tai dabar norėčiau Jūsų paklausti, kaip Jums atrodo, ar Lietuvos piliečiai pakankamai dalyvauja politikoje?

Nu, manau, pasyviai. Labiau kaip komentatoriai, kaip kritikantai ir tiek. Bet kad būtų pasiūlomų, dažniausiai, kai būna, šiaip, pakritikuoti, bet ne. Kai reikia pačiam daryti, tai tada jau sudėtinga, tada pasiūlymų nėra.

O kaip Jūs manote, idealiame pasaulyje, koks turėtų būti piliečių vaidmuo politinėje erdvėje?

Visi mes esate žmonės, visi klysta, nėra vieno sprendimo kažkokio priimant, kai iškyla kažkokia problema, ypač kai anksčiau nebuvo tokių precedentų. Tai jeigu, aišku, klausimas yra kartotinis ir Vyriausybė, valstybė ir visi politikai žino kaip reaguoti į šitą, turi gerų praktikų, tai faktas tada žmonės išsilavinę, savo srities specialistai, tai jie žino kaip tai sutvarkyti tuos reikalus arba gali patys viduje surengti tokį kaip konsiliumą ir apsispręsti ir pateikti galutinį kažkokį variantą, bet jeigu tai yra toks, išskirtinis klausimas, kur niekas niekada neturėjo, tos patirties ir nežino, kaip elgtis, tai manau, patys žmonės turėtų dalyvauti.

Ar teisingai Jūs supratau, kad dėl klausimų, kurie neturi savyje praktikos, piliečiai turi padėti politikams?

Aš manau, kad taip. Nu aišku, ne kiekvienas ten pilietis, negali ten, kuris neturi visiškai jokio išsilavinimo nei ten žalio supratimo, aišku sunku ten reaguoti į kiekvieno piliečio pasiūlymą, reikia kreiptis konkrečiai, nu, jei mes kalbame dabar konkrečiai apie koronaviruso atvejį, tai reikia konkrečiai klausti medikų, kurie savo srities yra specialistai ir ten te virusologai ir visi kiti, kurie konkrečiai žino, kaip reikia saugotis, kaip reikia, ką reikia daryti, kokie jų yra pasiūlymai. Žodžiu, reikia dirbti pilnai su jais, ne tik su politikais.

O kaip Jums atrodo, pati valstybė sudaro sąlygas piliečių politiniam dalyvavimui?

Sunku pasakyti, neužtenka tik sukurti sąlygas, ji turi priimti tuos komentarus, o ne atsiriboti ir sakyti čia ne jūsų reikalas, mes patys viską sutvarkysime. Bet, iš tikrųjų, manau, jau pradeda po truputį, nu tarkime, jeigu šitoje, šiandieninėje situacijoje, tai jau tikrai politikai prašo ir žmonių pagalbos ir girdi ir reaguoja ir stengiasi, mato, kad jie patys negali susitvarkyti, tikrai reikia kitų žmonių pagalbos.

O jeigu Jūs norėtumėte, kad Jūsų nuomonė būtų išgirsta, per kokias priemones tai bandytumėte daryti?

Jeigu matau, kuris asmuo yra aktyvus, šioje srityje reiškiasi aktyviai, tai per jį bandyčiau. Nu, tarkime, jeigu Vilniaus meras, matau reiškiasi ir bendrauja su piliečiais, tai bandyčiau per jį. Nes su tais oficialiais raštais, tai kažin, kada atsakymo sulauksi. Bet suprantu, kad per socialinius tinklus ar ten kažką kitą, net neįsivaizduoju ir bijau įsivaizduoti kiek jie laiškų gauna per visą šitą dabar laikotarpį, žodžiu, bandyti per visus įmanomus kanalus arba kitas variantas, bandyti per žurnalistus.

Tai dabar pakalbėsime apie kitus dalykus, apie rinkimus, tai sakykite, ar Jūs dalyvaujate rinkimuose?

Taip, žinoma.

Turime ir nacionalinius ir vietos savivaldos ir Europos Parlamento rinkimus, tai sakykite, ar visi rinkimai Jums yra vienodai svarbūs ar skirstote juos pagal prioritetą?

Gal neskirstau, vienodo svarbumo.

O ar pastoviai palaikote vienus asmenis ar svyruoja Jūsų nuomonė?

Tikriausiai vis tik svyruoja, nes vis tiek nesi toks kategoriškas ir klausaisi kas ką siūlo, daro, matai, kas ką daro ir, nu, ne tik klausai, sakyti daug ką gali, bet daugiau žiūri ne į žodžius, o į veiksmus.

O su kokiomis nuotaikomis einate į rinkimus?

Dažniausiai eini su vaikais, tai gera nuotaika, nuteiki ir vaikus pamoki, kad čia yra labai svarbu, nes čia yra, išrenki atstovą, kuris priims svarbius sprendimus valstybei, nu tai aišku kažkaip tikiesi visada tų pokyčių į gerą.

O ar jaučiate tokius konkrečius rezultatus nuo savo balso?

Turbūt, labiausiai jaučiu, kai išrenka tavo kandidatą, už kurį balsavai, tai tada, o tai, kai būna atvirkščiai, tai tada, aišku ateina toks nusivylimas ir galvoji, nu atrodo, lyg tai girdėta nuomonė buvo aplinkoje, kad dauguma laikosi tos pačios nuomonės ir kai išrenka visai kitą, tai tada aišku tokia nuostaba lieka.

Norėčiau Jūsų paklausti, koks Jūsų požiūris į protestus? Galbūt pačiai teko dalyvauti?

Ne, niekada neteko.

O šiaip kaip Jūs žiūrite į protestuotojus?

Iš dalies suprantu juos ir palaikau, nes yra tokių situacijų, kai, nu tarkime, valstybė priima kažkokį sprendimą ir žiūri į tautos reakciją ir tada, jeigu tauta ramiai reaguoja, tai tada ok, visiems tinka, jeigu tauta pradeda streikuoti, reikšti pasipriešinimą, tai faktas, tada, tikėtina, kad tas sprendimas bus pakoreguotas. Tai valstybė, kaip, sakyčiau, galėčiau paliginti, kaip mažas vaikas, kuris bando tas ribas, kiek galima pasinaudoti, kiek galima padaryti ir kiek negalima. Ir žingsniuką daro, jeigu mato, kad pasipriešinimas, tai tada, aha, reiškia negalima, supyks, ta prasme, vis tiek gaunasi atsakas, reakcija į jų sprendimą ir jie viską mato ir girdi. Tai manau, čia toks neatskiriamas dalykas nuo to sprendimų priėmimo, tai vis tiek taip tobulėjime, jeigu tylėsi, nu tai reiškia viskas tinka, jeigu kažkas netinka, tai reiškia reikia kalbėti.

O kaip Jūs manote, į ką valstybę daugiau reaguoja? Į balsavimą ar protestus? Ko šalies raidai daugiau reikia?

Turėtų būti balansas, aišku turėtų būti balansas. Nėra taip, kad tik tas, nu faktas, nebus visi sprendimai priimti totaliai ten idealūs ir visiems tinkantis, tai, kažkaip visada bus kažkoks nepasitenkinimas, aišku gerai, kai kalbame, o ne tyliai ten kenčiame ir dejuojame.

Dar norėčiau, kad pasidalintumėte savo požiūrį į tokias praktikas kaip pastatų užgrobimas ir tiesioginis smurtas prieš asmenis. Kaip Jūs manote, ar tai yra tinkamas kelias politiniams tikslams siekti?

Iš karto galiu pasakyti, kad aš prieš bet kokį smurtą, ar tai būtų fizinis ar psichologinis, tai savaime aišku, kad aš nesu linkusi galvoti, kad čia yra normalu. Bet kodėl žmonės tai daro, tai manau, viską lemia jų išprusimas ir matyt, žmonės tiesiog nemato, nežino kitų būdų. Nežino kaip kitaip dar pasakyti. Arba klysta, galvodami, kad čia yra geriausias būdas.

Interviu nr. 6

Ar Jūs domitės politika?

Kiek įmanoma, taip, iš dalės, nevisiškai pilnai, bet kažkiek tai taip.

O galbūt kažkokios konkrečios sritys daugiau domina?

Ne, dažniausiai būna bendrai, kas vyksta Lietuvoje, pagrindinės aktualijos. Galbūt, lygybės teisė Lietuvoje, man šiek tiek aktualiausia.

O niekada negalvojote, kas Jūs skatina domėtis politika?

Hmm, gal, labiausiai, kad aš pati norėčiau domėtis tai ne, dažniausiai čia būna aplinkos poveikis, kai būna kažkokios konkretnės Lietuvos problemos, ypatingi įvykiai, tada, po biški atsiranda noras ir

pačiai pasidomėti, nes aktuali yra ne tik bendra visumos nuomonė, bet ir sužinoti, paskaityti informaciją ir sužinoti, ką aš apie tai galvoju.

Kaip Jūs apibūdintumėte, kas yra piliečių politinis dalyvavimas?

Hmm, savo nuomonės išraiška, tai kažkoks dalyvavimas kokiose akcijose, galimybė reikšti savo nuomonę, savo veiksmais.

Iš tikrųjų esate teisi, piliečių politinis dalyvavimas ir yra priemonių rinkinys, kuriuo eiliniai piliečiai siekia daryti įtaką politikams, jų priimamiems sprendimams. Tai dabar norėčiau Jūsų paklausti, kokia Jūsų nuomonė, ar Lietuvos piliečiai pakankamai dalyvauja politikoje?

Drįsčiau teigti, kad nelabai, nes, kažkaip taip įsivaizduoju, kad Lietuvos tauta linkusi turėti konkretų lyderį, veikėją, žmogų, kuris juos paskatintų tai daryti, bet taip, kad jie pavieniai sugalvotų kažką tai daryti, tai ne. Ūkiškai paaiškinus, juos kai suinteresuoji, ir tokį savotišką spyrį duodi, tada jei pradeda veikti. Juos reikia labai smarkiai sumotyvuoti.

Čia praktiškai, kaip Jums atrodo, idealiame pasaulyje, koks yra piliečio vaidmuo politiniuose procesuose?

Tai pilietis, gal būtų nebijantis reikšti savo nuomonę ir išeiti su ta nuomone į viešumą.

O kaip Jūs manote, pati valstybė sudaro sąlygas piliečių politiniam dalyvavimui?

Manau, kad taip. Nu ta prasme, nedraudžiama, iš tikrųjų, reikšti save, nėra tokio dalyko, kad drausmintų, nes demokratija pas mus valstybėje, tiesiog, mes galbūt, tokio miegantys, galbūt, kurie galvoja, kad kažkas kitas padarys. Kiek aš suvokiu, tai manau, valstybė nedraudžia, jina leidžia piliečiams kažką tai daryti valstybės labui.

Supratau. Dabar pasikalbėsime apie rinkimus. Sakykite, ar dalyvaujate rinkimuose?

Taip.

Turime ir nacionalinius ir vietos savivaldos ir Europos Parlamento rinkimus, Jūs juos skirstote pagal prioritetus?

Manau, jeigu išvis rengiami rinkimai, tai reiškiasi, tai svarbus įvykis mūsų valstybėje, dėl to, aš kaip pilietis jaučiu atsakomybę eiti ir balsuoti, ne, prioriteto tikrai neturiu.

O niekada negalvojote, su kokiomis nuotaikomis einate į rinkimus?

Na, tas jausmas, turbūt labai priklauso nuo tuo, ar žmogus gilinasi į tai, už ką eina balsuoti arba ne. Jeigu tai būna tiesiog mechaniškas ėjimas, tiesiog padėti varnelę bet kur, tai turbūt, nieko jis per daug, tas žmogus ten nejaučia. Bet kai aš einu prieš rinkimus pasiruošusi, kažką tai pasidomiu, pasigilinu, tai aišku, jau kitaip, man, asmeniškai, tai nėra sunku, pasižiūrėti už ką tu eini balsuoti, eini ir žinai, už ką tu balsuoji.

O kaip Jūs manote, rikimai yra tinkamas būdas išreikšti savo politinę poziciją?

Nu, kol kas, aš, iš tikrųjų, kitų net neįsivaizduočiau, kaip, galima būtų kitaip paveikti. Nu, aišku, galima dar kažkokį mitingą surengti, gal ir jo, bet vėl gi, grįžtant prie to, kad mes esame ta mieganti tauta, tai manau, mažai kas eina pasiruošęs arba apskritai, eina ten balsuoti, tai dėl to, galėčiau pasakyti, kad tas balsavimas ne tai kad neveiksmingas, nu, ta prasme, jeigu visi piliečiai būtų suaktyvinti ir dalyvautų rinkimuose, tai manau, tai būtų labiau naudinga Lietuvai.

Idomiai suskambėjo, ar yra tas kitas būdas išskyrus balsavimą. Tai, iš tikrųjų, jis yra ir apie jį dabar plačiau pakalbėsime. Norėčiau Jūsų paklausti, ką Jūs manote apie protesto praktikas? Ar Lietuvoje tai yra populiariu?

Nelabai.

O koks Jūsų požiūris į protestus?

Čia toks, gal, labai dviprasmiškas dalykas. Nes, kaip mes suprantame apleidę tuos mitingus ir protestus, ar jina, mūsų valstybė priimtų tai? Ar atsižvelgtų į tai? Nes kartais tas puolimas, nes mitingai ir protestas man labiau, aš manau kaip priešinimasis, na, agresijos išreiškimas, o kartais tas puolimas ir agresija ne visada padeda, bet, yra ir kitą pusę, kodėl ir ne, sukiša žmonės, tie, kuriems yra svarbu ir jie susivienija į nemažą kiekį žmonių ir jie vieningai gali pasiekti to, ko nori.

O kaip Jums atrodo, ar tai yra geras būdas savo politiniams tikslams siekti?

Kaip bebūtų, tų mitingų ir protestų dėka, valstybė, kaip ir sujudinama, žiūrima, kad vis tik žmonėms yra svarbu kiti dalykai, negu jie nori mums įdiegti. Nes, kaip bebūtų, mano manymu, politika yra tokia sistema, kuri nori, kad jai paklustų. O kartais, mitingas yra tas dalykas, kai žmonės nori eiti prieš sistemą ir išreikšti save, tai manau, visai gal ir teigiamas čia būdas.

O kaip Jums atrodo, balsavimas ir dalyvavimas protestuose jie prieštarauja vienas kitam?

Aš nemanau, kad balsavimas arba protestas gali uždengti, pakeisti vienas kitą, nes čia yra du visiškai skirtingi dalykai. Nes balsavimas, kaip ir tau yra duodamas pasirinkimas ir tau tiesiog iš to pasirinkimo reikia pasirinkti tinkamą variantą, kuris, kaip ir, tau tinka. O protestas yra toks labai masinis dalykas, kur nėra pasirinkimo, tu pats esi pasirinkimas. Tai manau, neuždengtų, čia yra du skirtingi dalykai.

Sakykite, o koks Jūsų požiūris į tai, kai žmonės pasirenka tokias priemones politiniams tikslams siekti kaip pastatų užgrobimas ir smurtas prieš asmenis? Kodėl žmonės tai daro?

Oi, o kada čia taip buvo? Priminkite prašau, gal aš kažką praleidau.

Čia gal ne apie Lietuvą, tiesiog iš to, kas vyksta pasaulyje, gal girdėjote kažką.

Galbūt, dėl to, kad jie nori, kad juos išgirstų. Tai va tas ir yra, su ta agresija, mes visi norime būti išgirsti ir suprasti, kad priimtų mūsų nuomonę, tai kartais tai daroma švelnia forma, o kartais žmonės išreiškia tą savo norą pasireikšti per agresiją. Tai jie išeina į lauką ir pradeda daužyti viską, pulti kitus.

O mes galime pateisinti tokį jų būdą reikštis?

Mes negalime nei teisti, nei turime suprasti iš tikrųjų. Nes čia jų pasirinkimas, aišku, labai gaila, kai nukenčia kiti žmonės, dėl to, kad tie kiti žmonės, kurie pradeda pulti yra kažkaip savotiškai neišgirsti. Jeigu žiūri iš tų žmonių, kurios skriaudžia, tai, taip, jų gaila ir tada kyla noras pykti ant tų, kurie skriaudžia, bet jeigu pasižiūrėti iš to pusės, kuris skriaudžia, tai ji irgi galima pateisinti, nes jis nežino, kaip kitaip save išreikšti.

Interviu nr. 7

Sakykite, ar Jūs domitės politika?

Taip, tikrai taip.

O galbūt kažkokios konkrečios sritys Jūs daugiau domina?

Ne, šiaip, bendrai, žinokite, viskas po truputi.

O niekada negalvojote, kas Jūs skatina domėtis politika?

Šiaip, aš manau, kad kiekvienam gyventojui yra aktualu kas dedasi ir politikoje ir iš esmės, apskritai pasaulyje, tai normalu sužinoti aplink, kas sukasi mūsų.

O kokiais šaltiniais pasitikite?

Manau, kad pagrindinis čia mūsų portalas yra Delfi portalas.

Kaip Jūs manote, kad yra piliečių politinis dalyvavimas?

Balsavimas, Prezidento rinkimai, partijų rinkimai, man asocijuojasi su šituo.

Iš tikrųjų esate teisi, tai ir yra priemonės, kuriomis piliečiai siekia daryti įtaką politiniams sprendimas.

Kaip Jūs manote, ar Lietuvos piliečiai yra linkę dalyvauti politiniame šalies gyvenime?

Manau nelabai, manau daug tokių yra, kurie nenori dalyvauti balsavime. Bet čia yra mūsų pareiga, balsuoti už savo valstybę.

O kaip Jūs manote, koks turi būti idealus pilietis?

Tai, pasitikintis savimi, aplinkiniais, pasitikintis savo valstybe.

O kaip Jūs manote, valstybė sudaro sąlygas piliečių politiniam dalyvavimui?

Šiaip, kai būna rinkimai, partijų rinkimai, tai visur skelbia ir Delfi portale ir aplink yra ir plakatų ir reklaminių tų bukletų, šiaip skatinimas tikrai yra, aš manau, jis pakankamai aktyvus.

O kaip Jūs manote, kokias klausimais piliečiai galėtų padėti politikams?

Aš manau, kaip pašaliniai ekspertai, kai kuriuos klausimus, aš manau, apklausa galėtų būti, žmonės negali spręsti esminių klausimų, tai sakau, tokia pašalinė pagalba, jeigu jos reikia, aišku, nuomonė žmonių, tai aš manau, tikrai yra svarbi. Nežinau kaip, bet manau, daugiau galėtų sužinoti iš žmonių, arčiau prieiti su tais klausimais.

O apie kokias sritis Jūs kalbate?

Kiekvienoje srityje yra labai daug specialistų, įvairių nuomonių, kiekvienoje srityje yra labai protingų ir išmanančių žmonių, kiekvienoje srityje gali surasti neblogą sprendimą, tai būtų tokia mini apklausa, bet kiekvienoje srityje, nes iš tų visų daugybės sričių mes esame bendras, vienas branduolys, kaip ir vienas pasaulis, tai aš neapibrėžiu vienos srities, kiekvienoje srityje gali surasti gerų idėjų, nuomonių, būdų, išsispęsti kažkokias labai globalines problemas.

Norėčiau pereiti prie kito klausimo, sakysite, ar dalyvaujate rinkimuose?

Taip, dalyvauju.

Turime ir nacionalinius ir vietos savivaldos ir Europos Parlamento rinkimus, sakysite, ar Jūs juos skirstote pagal svarbą?

Manau meras ir prezidentas yra svarbesni.

O niekada negalvojote, su kokiomis nuotaikomis einate į rinkimus?

Su linksmomis, esu optimistė gyvenime, esu nusiteikusi teigiamai, aš skaitau, jeigu mes norime kažką pagerinti, tai reikia eiti, dalyvauti, balsuoti, o gal, kažkas pasikeis.

O kaip Jūs manote, rinkimai yra geras būdas paveikti politikus? Kokia jų vertė?

Nu šiaip manau, kad turi jie vertė, vis tiek. Aišku, pasikeitimai yra įvairūs, prie vieno pakeitimų mes esame linkę priklusti, prie kitų ne, čia yra rinkimai, aš viena viskuo nenuspręsiu, mes esame vis tiek piliečiai ir turime nuspręsti daugumą, tą, kažkokį svarbų klausimą.

O kaip Jūs manote, protestų rengimas čia yra geras būdas siekti tikslų? Gal pati buvote kažkokio protesto narė?

Nebuvau proteste, šiaip, aš suprantu, kad, žmonės gali taip reikšti savo nuomonę, tiesiog toleruoju, kad yra kažkokia žmonių grupė, kurie nenori kažko ir taip rodo savo nepasitenkinimą, nepasitikėjimus, aš tai grupei nepriklausau. Vienas iš būdų pareikšti savo nuomonę. Gal kažkas juos išgirs kitaip, čia yra jų nuomonė. Toleruoju, nesu priešiška jiems. Jie nori save parodyti, atkreipti į save dėmesį.

O kaip Jums atrodo, pastatų užgrobimas ir tiesioginis smurtas prieš asmenis, ar čia yra būdas politiniams tikslams siekti?

Kai eina ir griaua, muša žmones, tai aš to netoleruoju, man tai nepatinka, manau, kad reikia daugiau protestuoti prie Seimo, nes mes paprasti žmonės, mes nieko nevaldome, aišku, mes galime išreikšti savo nuomonę, bet mes vis tiek nesprendžiame tų kraštutinių, aštrių politinių klausimų, tai manau daugiau reiktų protestuoti prie Seimo, bet negriauti pastatų, kažką deginti, kažką mušti.

Interviu nr. 8

Sakykite, ar Jūs domitės politika?

Domiuosi, bet taip aš sakyčiau, iš šalies, nu vat, tiesiog pasižiūrėti, kas vyksta, visi tie procesai, tai čia yra įdomu, bet šiaip, kad dalyvauti, tai ne.

Galbūt kažkokios konkrečios sritis domina?

Kadangi, aš dirbu švietimo srityje, tai mane tas sritis ir daugiausiai domina politikoje, kaip jie ten sprendžia, kaip jie ten skirsto ministrus ir taip toliau. Va šita dalis mane daugiau domina.

O kas Jus skatina domėtis politika?

Labiau darbas, taip aš sakyčiau.

O kokiais šaltiniais pasitikite?

Daugiausia tai per televiziją sakyčiau, žinios per LRT, nu internetas irgi aišku, bet labiau gal žinios, grįžtame vakarais namo, įsijungiame ir tada jau kaip pasaka prieš miega ir pasižiūri.

O kaip Jūs manote, kas yra piliečių politinis dalyvavimas?

Nu, aš sakyčiau, dalyvavimas rinkimuose, nueiti, nepatingėti, nu nežinau, apklausose, gal dalyvavimas, nu toks, aš manau.

Tai iš tikrųjų esate teisi, politinis dalyvavimas ir yra priemonių rinkinys, kurio piliečiai siekia daryti įtaką politiniams procesams. Tai norėčiau Jūsų paklausti, kaip Jūs manote, ar Lietuvos piliečiai linkę dalyvauti politiniame šalies gyvenime?

Nežinau, čia nuo kiekvieno priklauso, bet manau, vis dėl to dalyvauja, vis tiek tuose rinkimuose, dauguma tai nueina balsuoti, savo nuomonę išreiškia.

O kaip Jums atrodo, yra kiti būdai, išskyrus balsavimą žmonėms dalyvauti politikoje?

Tai gal tada tose siauresniuose srityse dalyvauti, ne tik kad nueiti išsirinkti Prezidentą, tai gi daug klausimų yra sprendžiama, toje pačioje medicinoje, švietime, nu tai gal gali dalyvauti ne tik darbuotojai, to paties švietimo, bet ir tėvai irgi dalyviai yra visos tos sistemos, bet kurioje srityje, galima ir transporte, sprendžiami kažkokie klausimai, gal tiesiog, aktyvesnis turi būti dalyvavimas, gal žmonės tiesiog nežino, ne viską pasiekia, kas ten sprendžiama, nuspręs ir nuspręs, gal daugiau reikia

viešinti, bet gal, politikai nelabai to ir nori, nes jeigu jau visuomenė dalyvauja, tai sunkiau yra priimti kažkokį sprendimą.

Kaip Jūs manote, valstybės yra sukurtos sąlygos piliečių politiniam dalyvavimui?

Man atrodo, gal nelabai, žmonės gal nežino, kad gali pareikšti nuomonę, nežino, kad jų žodis, balsas gali būti vertinamas, o šiaip, mums atrodo, kad čia viskas be mūsų yra sprendžiama, viskas daroma, gal daugiau reiktų viešinti visuomenei svarbius klausimus.

Norėčiau su Jumis pasikalbėti apie rinkimus, sakykite, ar dalyvaujate rinkimuose?

Taip.

Turime gi ir nacionalinius ir vietos savivaldos ir Europos Parlamento rinkimus, Jūs juos skirstote pagal svarbą?

Nu, nežinau, gal čia Prezidento yra svarbiausi, bet šiaip, stengiamės dalyvauti visuose. Einame, balsuojame, dalyvaujame ir mero, gyvenu Trakuose, tai mažas tas mūsų miestelis, bet vis tiek ir Seimo. Tai ta pilietinė pareiga atliekame.

O su kokiomis nuotaikomis einate į rinkimus?

Nu, aš vis tiek tikiu, kad mano balsas bus kažko vertas, nebalsuoti, tai čia, nu nedalyvavai, paskui negali skustis, kad blogai, kad kažkas ne taip, nu vis tiek, pasistengei bent jau, bent jau iš savo pusės, ką galėjai, tą padarei, o paskui jau kaip bus, na, taip bus.

O dažniausiai už vienos partijos kandidatus balsuojate?

Nu, gal, vis dėl to yra tas pastovumas, ne toks jau griežtas, bet yra tam tikros partijos, už kurias aš niekada nebalsuoju.

O koks Jūsų požiūris į protesto akcijas? Gal teko būti protesto narė?

Ne, neteko.

O koks Jūsų požiūris į protesto akcijas?

Aš tai suprantu tuos žmones puikiai, aš manau, jeigu žmonės negali kitaip prisibelsti prie valdžios, kai jų negirdi, taip tada išeina tik toks būdas, parodyti, kad tai su kažkuo nesutinka, kad juos pamatyti, išgirsti. Aš tai juos pilnai suprantu. Aš nemanau, kad jie ten eina iš nieko neveikimo, tikrai ne.

O kaip Jūs manote, protestai čia geras būdas paveikti politiką?

Aš manau, tas išėjimas į gatves, turi tas veikti, nes jau čia viešai žmonės išreiškia savo nepasitenkinimą, neturi kitos išeities, kaip nereaguoti, jie privalo, vienoks ar kitoks atsakymas turi būti. O balsavimas, tai aš nežinau čia, nu nubalsavome ir jau daugiau negalime įtakoti.

O niekada negalvojote, yra tam tikri aštrūs klausimai, kurie ir Jūs paskatintų prisidėti prie protesto akcijų?

Aš tai išeičiau, kai mokytojai protestavo, tai nelabai norėjosi išeiti, bet, kad mes neturime profesinės sąjungos mūsų mokykloje, tai to daryti negalėjome. Aišku daug yra ir policininkų ir medikų, tos biudžetinės organizacijos, jos tai labiausiai, man atrodo yra skriaudžiamos, nežinau.

O kaip Jums atrodo, pastatų užgrobimas ir smurtas prieš asmenis, ar čia yra tinkamas būdas piliečiams siekti savo tikslų?

Na, kai pažiūri, kaip mitinguoja kitose šalyse, nu tai atrodo, ten tai jau visiškai be jokių ribų, be nieko, tai tas man nelabai yra suprantama, kai parduotuvės yra griunamos, kai eina per gatves ir automobilius ten verčia, žmonės visiškai nekalti patiria nuostolius, tai ne, šito tai aš nesuprantu.

Interviu nr. 9

Sakykite, ar domėtis politika?

Taip.

Gal kažkokios konkrečios sritis domina?

Ne, bendrai.

O niekada negalvojote, kas Jūs skatina domėtis politika?

Esu pilietis šios Respublikos, man įdomu, kaip visa tauta gyvena, man įdomu, už ką eiti balsuoti, kas ką daro tautai. Žiūriu, kas kokiose paramos akcijose dalyvauja, pagal tuos darbus žiūriu, ką partijos remia, kam padeda, iš šitos pusės.

Supratau, o kaip Jums atrodo, kas yra piliečių politinis dalyvavimas?

Man tokios asociacijos, kad pilietis turi eiti į balsavimą, paremti tą partiją, kuria pasitiki.

Iš tikrųjų esate teisus, politinis dalyvavimas ir yra priemonės, kuriomis piliečiai daro įtaką politiniams sprendimams. Tai dabar norėčiau Jūsų paklausti, kaip Jums atrodo, ar Lietuvos piliečiai pakankamai įsitraukia į šalies politinį gyvenimą?

Na, kai ateiname į rinkimų apygardas, tai man atrodo, kad nelabai žmonės dalyvauja, daug pas mus tokių abejingų.

O vat tokio dalyvavimo kaip rinkimai, galbūt dar kažkaip galėtų prisidėti piliečiai iš savo pusės?

Man atrodo, kad galima ir daugiau daryti. Savo iniciatyva tikrai gali kažką pasiūlyti, pavyzdžiui, daugiau bendravimo su tuo apygardos žmogumi, kuris eina į rinkimus, su juo daugiau bendrauti, vis tiek.

O kaip Jums atrodo, valstybė pati sudaro sąlygas piliečių politiniam dalyvavimui?

Man atrodo, jeigu žmogus tikrai nori, tai pasieks savo tikslą. Man atrodo, per paskutinius Seimo rinkimus, atėjo du ir trys žmonės, kurie save iškėlė per rinkimus ir jie tą pasiekė, vaikščiojo po namus ir kalbėjo, ką jie nori nuveikti.

Supratau, daugiau norėčiau pasikalbėti su Jumis apie rinkimus, sakykite, ar apskritai balsuojate?
Taip.

Turime gi ir vietos savivaldos ir nacionalinius ir Europos Parlamento rinkimus, Jūs skirstote juos pagal svarbumą?

Nu aišku, man atrodo, Seimo rinkimai yra patys svarbiausi, paskui eina Prezidentas ir savivaldybė.
O kodėl Jums taip atrodo?

Nes Seimas paskui išrenka ministerijas, ministrus ir ministrai viską taip valdo, maždaug. Nes pas mus, parlamentinė... Parlamentas pas mus.

O niekada negalvojote, su kokiomis nuotaikomis einate į rinkimus?

Nu noras, kad mano mintis būtų išgirstos ir bus išrinkta tą daugumą, už kurią aš balsuoju, kad bus geriau. Bet pastebėjau, kad labai retai būna taip, kad ta pati valdžia būtų du sykius išrinkta. Daleiskime, nu, kad tarkime, konservatoriai du kartus būtų iš eilės arba soc demai būtų du kartus iš eilės, nu niekada taip nebūna. Niekas iš valdžios taip nebuvo, kiek aš atsimenu, gal tik vienas kartas. Nėra taip, kad Seimas surinktas, jie susirašo savo planus, pradeda jų siekti, jiems neužtenka tų terminų, darbai kažkokie geri, bet, nu, jie nespėjo jų padaryti visų iki galo ir paskui viskas, baigiasi jų kadencija, ateina kiti, kitiems atrodo kitaip ir vėl prasideda kažkokios naujovės, kartais tos naujovės nėra į gerą pusę.

O kaip pasirenkate už ką balsuoti?

Daugiau žiūri į juos darbus, ką jie daro, nes vienas reikalas ką jie sako, o visai kitas ką daro, kaip valdo.
O kaip Jums atrodo, balsavimas čia geras būdas parodyti savo poziciją?

Nu taip, nes, daleiskime, kaip Mazuronis buvo aplinkos ministru, jis padarė daug dalykų, gerų, man atrodo, tai vat per paskutinį balsavimą, kai žmonėsėjo balsuoti už jį, jie žinojo, kad jis nepraeis, bet jie norėjo paremti tą žmogų, parodyti, kaip jis darė gerus dalykus ir kad žmonėms tas patiko, bet viskas buvo suprantama, kad nepraeis, bet tas rėmimas parodo, kad buvo viskas gerai.

O koks Jūsų požiūris į protesto akcijas? Pats dalyvavote kada nors?

Žmonės turi savo pirmą kažką pasiekti, o paskui parodyti, kad kažkoks dalykas jiems nepatinka, ne nedalyvavau. Galima labai greitai kritikuoti žmogų, bet jie nežino visos situacijos, jie nežino, visos padėties, ką mato tas žmogus, kurie prie valdžios. Ir sprendimas jų, nėra taip, kas jis būtų visiems geras, jisai turi būti kažkoks griežtas, dėl to, kad pasiekti ką jie nori. Ir tu tais resursais, ką jie turi, nes aišku galima protestuoti, ten blogai tas, ten blogai tas, bet iš kur pinigų valstybė gaus, kad tą situaciją

suvalgyti, nes viską galima kritikuoti, bet jeigu žmogus pats, kuris kritikuoja, jų vietoje išvis nieko gali nepadaryti. Tas žmogus, kuris kritikuoja, jis turi 100 procentų žinoti visą situaciją ir argumentuoti, kad taip, galima padaryti taip ar anaip, viskas priklauso nuo situacijos, nes tas žmogus, kuris dabar prie valdžios, jis tuo laiku, su tais resursais ir jisai, gal neturi kaip kitaip pasiegti ir viskas, sprendimas yra toks, koks jis yra. Aišku, jeigu čia nėra kažkokie pardavimai, dėl korupcijos, tai kitas klausimas.

O koks Jūsų požiūris į tokias priemones kaip pastatų užgrobimas ir smurtas prieš asmenis?

Čia jau gal nelabai, nes skirtingai būna. Ta laisvė yra iš skirtinių pusių, gali būti, kad žmonės kartais nesupranta, jie galvoja, kad eina už laisvę, o ten išvis ne laisvę. Valdžia turi turėti informaciją ir visą tą žvalgybą, nes jiems gal ten plauna, plauna smegenis.

Interviu nr. 10

Ar Jūs domitės politika?

Politika nelabai domiuosi, žinau kas Prezidentas, kas Premjeras, per žinias labiausiai matosi tas, užsienio reikalų ministras dar.

O kaip Jūs manote, kas yra piliečių politinis dalyvavimas?

Tai kai jie reiškia savo nuomonę apie politinį šalies gyvenimą, ne tik per balsavimą, bet jeigu jiems kažkas nepatinka, kas vyksta šalyje, kad jie galėtų išeiti, išreikšti savo nuomonę. Va tada piliečiai yra kažkaip taip aktyvūs politiškai, kai jie seka, kas vyksta šalyje, kas vyksta už šalies ir ką jų šalies vadovai, kaip jie reaguoja, ką jie sako, su kuo draugauja, su kuo ne, kaip jie pasisako apie kitų šalių vadovų veiksmus. Tai vat jeigu žmonės išreiškia savo nuomonę, tada taip, čia yra politinis dalyvavimas o jeigu ne, tik tyliai ir nieko neišreiškia, tai čia ne, kažkodėl kitose šalyse ir į mitingus išeina ir niekas nieko nebijo, o pas mus kai dešimt žmonių susirinko, tai jau skaito mitingas, koks čia mitingas kai dešimt žmonių.

Iš tikrųjų esate visiškai teisingas, piliečių politinis dalyvavimas ir yra priemonės, kuriomis piliečiai siekia daryti įtaką politiniams sprendimams, tai kaip Jums atrodo, Lietuvos piliečiai yra linkę dalyvauti šalies politiniame gyvenime?

Man atrodo, kad nepakankamai, man taip atrodo, žmonės nelabai pasireiškia, taip ir gaunasi.

Čia vat gyvenime ką matome, o kaip Jums atrodo, teoriškai kaip piliečiai turėtų elgtis?

Aišku, galėtumėme rinktis, pasirašinėti peticijas, balsuoti, kad uždrausti tą, leisti tą.

Supratau, dabar norėčiau pasiklabėti su Jumis apie balsavimą. Sakykite, ar apskritai dalyvaujate rinkimuose?

Taip, dalyvaujame. Ir aš žinau, kad net mūsų pažįstamas yra sentikis, bando savo kandidatūrą statyti, prieš du ar tris metus Bojarovas Naujininkuose kėlė savo kandidatūrą, bet nelaimėjo, jis kažkurioje tai partijoe yra, bet nepraėjo.

Turime ir nacionalinius ir vietas savivaldos ir Europos Parlamento rinkimus, Jūs juos skirstote pagal svarbumą?

Šiaip svarbesnių nėra, visis svarbūs, ar tai šalies vadovas, kuris mus ves, ar tai vietinis meras, čia už visus reikia eiti ir balsuoti, visi svarbūs.

O kaip Jūs manote, rinkimai čia geras būdas piliečiai parodyti savo poziciją? Tai veikia politikus?

Nu taip aišku, kad geras. Nes pavyzdžiui, jeigu valdžia norėjo sužinoti, dėl Astravo atominės ar įstojimo į Europą, jie paklausė žmonių referendumu ir žmonės balsuoja. Ar jie nori į Europą, ar jie nori, kad statytųsi tą Astravo atominę, aišku, kad jie gali labai gerai išsireikšti balsavimu.

Dabar norėčiau pasikalbėti su Jumis apie protestus. Ar buvote kada nors protesto narys?

Ne, nebuva.

O šiaip koks Jūsų požiūris į protestus?

Kai buvau Aplinkos apsaugos ministerijos apsauginis, tai aš mačiau, kaip protestuoja žmonės prieš kažkokius sprendimus ar sakykime, kad kažkas nepatinka, kad miškus kerta, ar dar ką. Tai ateidavo maksimum kokie penki žmonės, ateidavo žurnalistas, kuris nufotografuodavo tuos penkis žmones ir visas protestas, vat ir viskas, aišku, kad būtų pas mus labiau tokie žmonės, aktyvesni ir jie suprastų, kad jeigu jie daugiau rašys, daugiau sakys, dažniau išsireikš savo nuomonę, tai juos gal ir išgirs. Bet dauguma žmonių tiesiog netiki, kad gali kažką pakeisti.

Bet taip suprantu, kad reikia jų?

Reikia, aišku reikia eiti į protestus, reikšti savo nuomonę, savo norus, nepasitenkinimus, nes jeigu nesakysime, nerašysime, tai kažkuris tai dėdė nuspręs už mus.

O kokiuose klausimuose žmonės turėtų daugiausia pasireikšti?

Dėl pensijų, dėl visų tų fondų, su mokytojais, pavyzdžiui, ministerijos paėmė, nusprendė vienaip, o mokytojai nesutinka, nepatenkinti, jie gi yra priklausomi nuo biudžeto. Aišku, jeigu žmonės išeitų su mitingu, su protestu, tai juos, greičiausiai, išgirstų.

O kaip Jūs manote, pastatų užgrobimas ar smurtas prieš asmenis, čia yra tinkamas būdas savo tikslams siekti?

Čia gal kai teroristai rengia sąmokslą, kad nuverstų teisėtą valdžią. Čia kai peržengia proto ribas ir spaudžia oponentus. Čia kai bando nuversti teisėtą valdžią, tai aišku tai reikia stambyti, gal yra kažkokie tai įstatymai, kuriais galima patraukti jį atsakomybėn.

Interviu nr. 11

Sakykite, ar domitės politika?

Nesu labai aktyvi, ne iš tų kurie labai domisi, bet taip, kadangi gyvenu šitoje šalyje.

O galbūt kažkokios konkrečios sritys daugiau domina?

Na, taip, žinoma. Kadangi esu finansininkė, tai labiau stebiu finansinę sritį, visus pakeitimus, nes privalau tą daryti, tai pas mane finansų sritis.

O iš kokių šaltinių sužinote naujas politinės aktualijas?

Lankausi seminaruose, turiu prenumeratą, per Facebooką, tuomet jeigu čia darbas, tai per paiešką, ieškau įstatymus, domiuosi, kokie yra pakeitimai, nes pakeitimų yra labai daug ir labai dažnai.

Kaip Jūs manote, kas yra piliečių politinis dalyvavimas?

Tai ir yra gal tas informacijos siekimas, vis tiek yra rinkimai, žinoma, aš irgi nesu kažkur šaly, tai vis tiek domiuosi kandidatais, jų kryptimis, kokia yra jų politika, nes vis tiek gyveni šitoje šalyje, tai turi domėtis, kas vyksta, čia manau tiesiog savaime kažkaip.

Iš tikrųjų esate teise, politinis dalyvavimas ir yra priemonės, kuriomis mes bandome daryti įtaką politikams. Tai dabar norėčiau Jūsų paklausti, ar Lietuvos žmonės pakankamai dalyvauja, reiškiasi politikoje?

Sakyčiau, čia gal yra tą įtaką vis tiek, kad mes turėjome tą sovietinį laikotarpį, ir yra vyresnio amžiaus žmonės, kurie, gal, ne taip aktyviai dalyvauja, kadangi turi per didelę istoriją ir nelabai, gal, sėkminga patirtį šitoje pusėje, bet kiek matau jaunesni žmonės, jaunimas dalyvauja gana aktyviai ir per rinkimus irgi turi tokią aiškesnę poziciją, nebijo išsakyti, nebijo aktyviai dalyvauti, tai čia pas mus yra vat toks padalijimas.

Supratau, dabar norėčiau pasikalbėti su Jumis apie rinkimus. Sakykite, ar dalyvaujate rinkimuose?

Taip, dalyvaujame.

Turime gi ir vietas savivaldos ir nacionalinius ir Europos Parlamento rinkimus, Jūs juos skirstote pagal svarbumą?

Visi vienodai svarbūs, nors būna tokių rinkimų, kai aš negaliu išrinkti, kokį kandidatą norui paremti, tada gal aš geriau nedalyvauju. Bet kai matau, kad yra kandidatas, kuris mano požiūrį labai tinkantis pozicijai, tai tada aišku, tikrai dalyvauju.

O pastoviai palaikote vienos partijos kandidatus ar svyruoja Jūsų nuomonė?

Svyruoja.

O kas daro įtaką Jūsų apsisprendimui?

Tai, sakyčiau, žiūriu tas trumpas programos, kaip žiniasklaidoje pristato, vėl gi, svarbu ir kaip, sakyčiau, nesu jau labai jauna, tai turi tokią savo istoriją, savo nuomonę ir būna taip, kad vieni kandidatai, tuos kandidatus aš žinau iš kažkokių ankstesnių laikotarpių ir jau jų pozicija dešimt, penkiolika, dvidešimt metų atgal skiriasi, nuo to, ką sako dabar. Nu tai čia jau labai neigiamą įtaką tam kandidatui, nu vis tiek turiu savo susidariusį poziciją, nuomonę iš kažkokių praeitų metų.

O su kokia nuotaika einate į rinkimus?

Nu jeigu nesutinku nei su vienu kandidatu, tai tokia bloga nuotaika ir išvis neinu. Jeigu einu, tai jau tada su tinkama, gera nuotaika.

O kaip Jūs manote, rinkimai čia geras būdas daryti įtaką politikams?

Nu kadangi aš vis tiek daugiau dalyvauju ir stebiu būtent finansų įstatymų pusę, tai sakyčiau, kad nematau, kad po rinkimų ten išrenka kitą partiją ir vyksta darbas mūsų politikų, tai vis tiek aš nematau, kažkokių pakeitimų ryškių. Taip kaip buvo taip ir toliau viskas vystosi ir vėl gi dėl kitų įstatymų negaliu sakyti taip tiksliai iš ryškiai, bet dėl finansinės pusės, tikrai tų pakeitimų nepriklausomai, kas vadovauja, kokia partija, kas per rinkimus laimėjo, yra labai daug pakeitimų, būna, kad tie pakeitimai prieštarauja vienas kitam, būna, kad pakeitimas būna kažkoks, kuris anuliuoja įstatymą, kuris yra dabar, bet grįžta prie įstatymo, kuris buvo pakeistas, sakysime, penkiais metais atgal ir jisai vėl atstatomas ir tikrai yra per daug ir ko toliau, to yra daugiau, labai sudėtinga stebėti visus tuos pakeitimus, kai darbe kyla klausimas, dėl kažkokių dalykų ir tu atsimeni, kad šitas pakeitimas buvo ir dabar turėtų būti taip, bet vis tiek patikrini savo žinias ir jau matai, kad po to, kai tu įsitikinęs, kad yra tokia informacija, jau du kartus buvo tas įstatymas pakeistas per tris metus ir jau yra viskas visiškai kitaip. Nu čia yra labai sudėtinga viską daryti, pagal įstatymus, kadangi jie labai keičiasi.

Tai turite omeny, kad pakeitimų yra labai daug, bet nebūtinai jie priklauso nuo valdžios?

Nu jo. Per pastaruosius metus, nors buvo ir skirtingų partijų ir rinkimų jau praėjo kiek per tą laiką, kiek dirbu, tai tokia tendencija ir buvo ir panašu, kad ir toliau tęsiasi.

Supratau Jus. Dabar norėčiau pasiklabėti su Jumis apie protesto akcijas. Sakykite, ar buvote kada nors protesto narė?

Ne nebuva.

O koks Jūsų požiūris į protesto akcijas?

Net nežinau, ką čia pasakyti. Nu, vėl gi, tuos protestus ir mitingus aš sutinku, kad vis tiek čia neturi būti taip chaotiškai ir kai yra tam tikros taisyklės, įstatymai ir renka tokius mitingus aš sutinku. Vis tiek neturi būti, kad čia išeina bet kas, riečia, ar ten daužo langus ar dar kažką tai, nemanau, kad čia yra

būdas. O taip, kaip, jeigu tvarkingai išeina, kažką pareikšti, savo nuomonę, kad išgirstų, nu manau, čia tikrai vienas iš gerų būdų. Gal galima ir tiesiog rašyti kažkokius laiškus, bet taip žmonės, gal, tikisi kažkokio tai palaikymo, kad dar prisijungs kažkas, kai pamatys, pretenzijas kažkokias, nuomonės, pati nedalyvavau bet tikrai, čia vienas iš būdų, galima pasakyti.

Tai palankiai žiūrite į protesto organizavimą?

Taip, vėl gi, jeigu tai yra suderinta, pagal įstatymus, pagal taisykles ir nėra chaotiška.

Interviu nr. 12

Sakykite, ar domėtės politika?

Kažkaip papildomai stebuklingo nieko nežinau, kiek žiniose pamatau, paskaitau, to ir užtenka.

O galbūt kažkokios konkrečios sritys daugiau domina?

Dabar tai daugiausia ką mūsų politikai sako apie koronavirusą. Ir kokie mūsų šalies planai su šiuo klausimu.

O niekada negalvojote, kas Jūs skatina domėtis politika?

Na, tikriausiai dėl to, kad nuo politikos kaip ir priklauso mūsų gyvenimas, nes politika kaip ir susijusi su įstatymais ir vis tiek tie įstatymai tiesiogiai mus paliečia. Va kaip prieš tai daug buvo kalbėta apie tas mašinas, kur nuo liepos mėnesio atsiranda tas papildomas mokestis, tai gi visi vairuojame, turime žinoti, kaip kas ir kodėl.

Supratau, o iš kur sužinote visą informaciją?

Tai daugiausia iš internetinių puslapių, 15min.lt, delfi.lt.

Dabar norėčiau Jūsų paklausti, kaip Jums atrodo, kas yra piliečių politinis dalyvavimas?

Gal, pavyzdžiui, balsavimas, mero rinkimas, Prezidento rinkimas, partijų rinkimas.

Iš tikrųjų esate teisingas. Politinis dalyvavimas ir yra priemonės, kuriomis piliečiai siekia daryti įtaką politiniams sprendimams. Tai norėčiau Jūsų paklausti, kaip Jums atrodo, ar Lietuvos piliečiai yra linkę dalyvauti šalies politikoje?

Na, gal dalis linkę, dalis ne. Nežinau, šiaip va kaip girdėjau, kaip pavyzdžiui Vilniuje tai ir per rinkimus labai matosi kokiose rajonuose, kokiose apylinkėse kaip žmonės balsuoja. Kad, pavyzdžiui, kur Šnipiškės, tai žmonės jau turtingesni, aktyviau balsuoja. O pavyzdžiui, kur Naujoji Vilnia, tai ten jau viskas absoliučiai kitaip, gyvena tokie senesnio amžiaus žmonės, o jei ir jaunimas, tai iš tokių nepasiturinčių šeimų ir jie jau visaip kitaip elgiasi, net nedalyvauja normaliai.

O kaip Jūs manote, idealiame pasaulyje, koks būtų piliečio vaidmuo politiniame šalies gyvenime?

Na, manau, paprastas pilietis turėtų dalyvauti politikoje, dėl paties savęs, dėl aplinkos, nes kaip ir sakiau, politiniai sprendimai daro mums įtaką, kaip mes gyvename, tai aišku, turime dalyvauti.

O kaip Jūs manote, pati valstybė skatina piliečius dalyvauti politikoje?

Na, nežinau, ar čia valstybė, nu man tas skatinimasis tai asocijuojasi kaip kandidatai siūlo palaikyti jų poziciją ir visur tie plakatai, kad balsuokite, tai nežinau.

Supratau, labai gerai. Dabar kalbėsime apie balsavimą. Sakykite, ar apskritai balsuojate?

Taip, taip.

Turime gi ir vietos savivaldos ir nacionalinius ir Europos Parlamento rinkimus. Sakykite, Jūs juos skirstote pagal svarbumą?

Visi, manau, vienodai svarbūs. Nu, gal, dėl Europos, čia gal kažkaip per toli atrodo, tai vat dėl jų nežinau. O ten meras, ar Seimas, ar Prezidentas tai jau čia tikrai viskas svarbu.

O niekada negalvojote, su kokiomis nuotaikomis einate į rinkimus?

Na, tikriausiai, galvoju, kad mano pasirinkimas būtų kaip ir visų, kad būtų ta dauguma.

O niekada negalvojote, rinkimai čia yra geras būdas daryti įtaką politikai?

Nu, nežinau, šiaip, keičiasi valdžia, keičiasi politikai, keičiasi įstatymai. Vadinasi geras. Gal, šiaip, kai buvo tie referendumai, tai vat iš jų gal daugiau tos naudos, iš karto matosi, ką pats žmogus galvoja. Nes kai renkame žmones, tai renkame pagal tai, ar jis yra populiarus, pavyzdžiui, su dabartiniu Prezidentu tai girdėjau, kad jis jau iš anksčiau žinojo, kad sieks savo posto ir ten visur ir Delfi jam duodavo komentuoti tą ekonomiką, na, tas temas, kur susijusios su ekonomika kad žmonės pamatytų jį. Nes kaip kitaip, gi turi būti žinomas piliečiams. O ir sakau, kad išrenkame žmogų, paskui tas žmogus jau kažką sprendžia, na, labai ilga ta grandis. O kai referendumas, tai viskas tiksliai, konkrečiai „taip“, „ne“ ir viskas. Tai vat dėl manęs jų tikrai galėtų būti daugiau. Aišku, labai liūdna, kad ten nesusirinko tas skaičius žmonių, kad būtų priimtas tas įstatymas dėl dvigubos pilietybės ir Seimo narių mažinimo. Tai tikrai liūdna, nes žmonėms buvo duotas šansas pasisakyti, o jie tiesiog neatėjo, tai kaip mes galime prašyti ten kažko daugiau, nes gi vis tiek čia susiorganizuoti reikia to darbo, o paskui piliečiai tiesiog net negali ateiti, nu, liūdna.

Supratau Jūsų požiūrį. Dabar norėčiau su Jumis pasiklabėti apie protestus. Sakykite, ar buvote kada nors protesto narys?

Ne, nebuvau.

O šiaip kaip žiūrite į protestus? Ar tai efektyvus būdas daryti įtaką politikai?

Manau, čia būtų efektyvu, jeigu susirinktų labai daug žmonių, kad jie išreikštų savo nuomonę. Nes, man atrodo, Lietuvoje žmonėms trūksta tos motyvacijos, taip jie eina į protestus, bet jie ateina tiesiog

pastovėti, plakatą pakelti ir viskas. Bet čia yra normalu, kad žmogus eina protestuoti, nes negali žmogui viskas patikti, kiekvienam žmogui politika negali įtikti. Vieniems yra gerai, ten įstatymas, kitiems yra blogai, nu ir žmonės dėl to protestuoja, kuriems yra blogai.

O toks dalykas kaip pastatų užgrobimas ir smurtas prieš asmenis, ar čia yra geras būdas daryti įtaką politikai?

Ne ne ne, čia jau tikrai ne.

O kodėl Jums taip atrodo?

Nu vis tiek smurtas nieko nepakeis, nuo tuo, kad tu kažką sumuši, nemanau, kad įstatymas pasikeis, bent jau labai noriu to tikėti.